

د پوهنې وزارت

پښتو

شپږم ټولگی

پښتو - شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.ش.

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلېږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د پوهنې وزارت

پښتو

شپږم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

د کتاب ځانگړتیاوې

مضمون: پښتو

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د پښتو ژبې او ادبیاتو د څانگې علمي او مسلکي غړي

ایډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د ایډیټ ډیپارټمنټ غړي

ټولگی: شپږم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وپش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تاسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوشنې وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولني متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، خو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

فهرست

شماره	سرليکونه	مخونه
۱	حمد	۱
۲	حضرت محمد ﷺ	۳
۳	پوهنه	۵
۴	خان پېژندنه	۷
۵	غېرونه	۹
۶	آريايان	۱۱
۷	کتاب	۱۳
۸	حضرت علي کرم الله وجهه	۱۵
۹	کلمه	۱۷
۱۰	اسم (نوم)	۱۹
۱۱	امير کروړ	۲۱
۱۲	متلونه	۲۳
۱۳	پټه خزانه	۲۵
۱۴	مطالعه	۲۷
۱۵	مور افغانان يو!	۲۹
۱۶	سوله او ژوند	۳۱
۱۷	وزير محمد اکبر خان	۳۳
۱۸	ليک نښې	۳۵
۱۹	غوره ويناوې	۳۷
۲۰	د وطن مينه	۳۹
۲۱	طبيعي زېرمې	۴۱
۲۲	خوشحال خان خټک	۴۳
۲۳	صفت	۴۵

مخونه	سر ليكونه	شمبري
٤٧	قيمتي ڊبري	٢٤
٤٩	كمپيوٽر	٢٥
٥١	ضميرونه	٢٦
٥٣	لنڊي	٢٧
٥٥	آيوڊين	٢٨
٥٧	عدد	٢٩
٥٩	مپرمڻ زبنيه	٣٠
٦١	ڊ پنسل اختراع	٣١
٦٣	عبدالرووف بينوا	٣٢
٦٥	زلزله خنگه مخته راڻي؟	٣٣
٦٧	عبدالرحمن بابا	٣٤
٦٩	فعل	٣٥
٧١	لوي مخترع (اڊيسن)	٣٦
٧٣	رابعه بلخي	٣٧
٧٥	ڊ فعل ريسنه	٣٨
٧٧	ڪوچنيان	٣٩
٧٩	ڊ پاڪ چاپريال گهٽي	٤٠
٨١	نشه يي توڪي	٤١
٨٣	ڊ ڄمڪي په سطحې ڪي بدلونونه	٤٢
٨٥	ڊ ڪار ارزښت	٤٣
٨٧	بشر پالنه	٤٤
٨٩	ڊ وطن ترانه	٤٥

حمد

موخه: د پاک الله ﷺ بڼه پېژندنه د شعر او بیتونو سم لوستل او لیکل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر الله ﷺ پرته له مورڅخه نور کوم شيان پیدا کړي دي؟

زه مدد غواړم له تا نه اې یوه خدایه احده!
که مدد دې راسره وي چار به نه شي زما بده
زه عاجز مری د ستایم تا به ستایم ستا په فضل
ستا ثنا صفت به وایم خوزه توان لرم بېحده
ستا ثنا ده تر حد تېره د بیابان تر شگو ډېره
هسې شوک دي چې خبر شي د دې شگو له عدده
د خوشحال ویل اومه دي لایق ستا د صفت نه دي
ستا په فضل به پخپري دا اومه ویل احده
(خوشحال خان خټک)

- زده کوونکي دې بیتونه ولولي او هغه دې معنا کړي.
- دوه تنه زده کوونکي دې یو بل ته شعر د املا په توگه ووايي او ودې لیکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته را شي او په مېز باندې ایښودل شوي کارتونه چې د الله ﷻ نومونه او صفتونه په کې لیکل شوي واخلي. هر یو زده کوونکی دې د خپل کارت کلمه پر تختې ولیکي او هغې ته دې یوه جمله جوړه کړي.
- خو تنه زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي او د ژمي د رخصتیاو په اړه دې خبرې وکړي.

معناوې

لغتونه

مرسته	مدد
غلام	مړی
یو (واحد)	احد
ستاینه کوم	ستایم

- زده کوونکي دې په دې فکر وکړي چې الله ﷻ پرته له مورڅخه نور کوم شيان پیدا کړي دي په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

حضرت محمد ﷺ

موخه: د حضرت محمد ﷺ د لوړ شخصیت بڼه پېژندنه، د متن سم لوستل او لیکل.

پوښتنه:

تاسو د حضرت محمد ﷺ د شخصیت په اړه څه ویلای شئ؟

حضرت محمد ﷺ د الله ﷻ وروستی او هغه پیغمبر دی چې لوی الله ﷻ ورته د نېکو او غوره اخلاقو لرونکی ویلی دی.

حضرت رسول اکرم ﷺ په داسې حالاتو کې په پیغمبرۍ مبعوث شو چې د نړۍ پر مخ د کفر، ظلم، وحشت، شرک او بت پرستۍ توره تیاره خوره وه. د الله ﷻ د عبادت پر ځای یې د لمر، سپوږمۍ، اور او په خپل لاس جوړ شوو بتانو عبادت کاوه.

حلال او حرام یې نه پېژندل، بشریت په خپلو بې لاریو او نارواوو کې په خپل سر روان و. په دې وخت کې چې انسانیت له لویې تباهی او بدبختۍ سره

مخامخ و. لوی الله ﷺ په ټول بشریت رحم وکړ او دوی ته یې د حقې لارې د ښوونې لپاره خپل گران پیغمبر حضرت محمد ﷺ راولېږه، خپل کتاب یې پرې نازله کړ چې د حُکمې پر مخ ټولو اوسېدونکو ته سمه لاره وښيي.

حقیقي معبود وروپېژني او انسان له دینوي او اخروي بدمرغيو څخه وژغوري.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د مفهوم په هکله دې له یو بل سره مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د متن یوه، یوه کرښه دې یو بل ته املا وويي.
- زده کوونکي دې په متن کې درې توریزي او څلورتوریزي کلمې پیدا بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي او د حضرت محمد ﷺ د لوړ شخصیت او نېکو اخلاقو په اړه خبرې وپکړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه معنا او بیا دې د تختې پر مخ ورته جملې جوړې کړي.

معناوي	لغتنه
بهر انتخاب شوی	غوره
جهان	نړۍ
عبادت شوی، هغه چې عبادت یې کېږي	معبود

زده کوونکي دې د متن یوه برخه په خپلو کتابچو کې وليکي.

پوهنه

موخه: زده کوونکي متن سم ولوستلای او ولیکلای شي او د پوهنې په معنا او ارزښت

وپوهېږي.

پوښتنې:

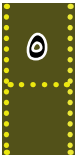
– تاسو پوهېږئ چې پوهنه څه ته وايي؟

– ستاسو په فکر مور څنگه کولای شو چې د پوهې خاوندان شو؟

علم د پوهې او پېژندنې په معنا ده. پوهنه د یوې رڼا په څېر د انسان زړه او دماغ روښانه کوي. انسان له بې لارۍ او مایوسۍ څخه ژغوري او خپلې موخې ته یې د رسېدو لارې چارې برابروي. له بلې خوا ناپوهي داسې تیاره ده چې انسان له ډار، خطر او خواری سره مخامخ کوي. **الله تعالیٰ ﷻ** په خپله د پوه او ناپوه ترمنځ د توپیر په هکله داسې فرمایي: ((آیا هغه کسان چې پوهېږي، له هغو کسانو سره چې نه پوهېږي، برابر دي؟))

هېڅکله پوهه او ناپوهي – رڼا او تیاره سره برابر نه دي.

انسان د علم او پوهې په وسیله لومړی خپل ځان او بیا خپل خالق **ﷻ** پېژني. په کار ده چې له علم سره د انسان عمل هم ملگری وي، همدا ډول له علم او پوهې څخه باید د انسانانو د هوساینې او سوکالی لپاره کار واخلو. د خپلو خلکو او د بشر د نېکمرغیو لپاره هلې ځلې وکړو.

– زده کوونکي دې متن له خپل ځان سره ولولي او د هغه مطلب دې په ساده کلمو کې څرگند کړي.
 – زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي.
 (پوهه، علم، رڼا، سوکالي)

– زده کوونکي دې د لاندینيو جملو پاتې برخې بشپړې او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
 الف: د علم او پوهې په وسيله لومړی خپل ځان او بيا
 ب: د علم او پوهې څخه بايد.....
 ج: آیا هغه کسان چې پوهیږي،
 د: پوهنه د یوې رڼا په څېر د انسان زړه

– زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي او ودې وايي چې کوم پرمختگونه د علم له برکته منځ ته راغلي دي؟

معناوې

هڅې او کوشنې
 آرامي
 اسوده گي

لغتونه

هلې ځلې
 هوسايي
 سوکالي

زده کوونکي دې د علم د ارزښت او گټو په اړه يوه لنډه مقاله وليکي.

ځان پېژندنه

موخه: زده کوونکي د ځان پېژندنې په معنا او مطلب وپوهېږي، متن سم ولوستلای او وليکلای شي.

تا سو په دې مطلب پوهېږئ چې ځان پېژندنه څه معنا لري؟

سترگې پرانيزه! د بدبيني حس له مغزو څخه وباسه! په ځيرځير وگوره!
طبيعت ټول تا ته په خدا د ژوندانه د هوساينې اسباب راغونډوي. د
وطن د ورو او زرو د امېد سترگې ستا خواته کږې دي، ځکه چې ته د
دوی او دوی ستا دي. د کوچنيوالي لوبې کوچنيانو ته پرېږده. د زلميتوب
بې ځايه عيشونه او هوسونه هغه چا ته وړاندې کړه چې ته يې پېښې کوي.
ته د خپلو بېوزلو کاريگرو سره ليچې ونغاړه. له بزگرانو سره لاسونه ټاکي
کړه. له زده کوونکو سره ماغزه په کار واچوه. د وطن د پرمختگ لپاره زيار
وباسه. پرېږده! چې نور په هوا الوزي ته بې وزرو الوتې نشي.

ځان وپېژنه، په تشو خبرو هېڅ نه ترسره کيږي. عملي ميدان ته راووحه!
دا خاوره ستا همت ته گوري. کار غواړي. له بې غمی او استراحت سره
وداع وکړه. خوب دگور مرو ته پرېږده! ته خو ژوندی يې. د هېواد
راتلونکی سعادت په تا پورې اړه لري. د زلميتوب طلايي ورځې په همدې
خدمت کې تېرې کړه. سر تر پايه د پېښو کولو په جامو کې ځان مه نغاړه!
د دې وخت دی چې ځانته ووايې: آه لا ترڅوا! ځان وپېژنه! داسې
کار وکړه چې نور ستا پېښې وکړي، لکه پخوا چې يې کاوه.

(گل پاچا الفت)

- زده کوونکي دې په ډلو ووبشل شي. هره ډله دې د متن په یوې ټاکلې برخې خبرې وکړي.
- دوه، دوه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، یو تن دې د متن یوه جمله د املا په توګه وویي او بل دې ولیکي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي. (سعادت، راتلونکی، زلمیتوب، هېواد، همت)
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې د خپل هېواد د پرمختګ لپاره باید څه وکړي؟

معناوي

پېښې کول
مه تاووه
نېکمرغي

لغتونه

تقلید
مه نغاړه
سعادت

معناوي

هیله
لستونې راپورته کړه
خدای په امانې

لغتونه

امېد
لېچې ونغاړه
وداع

گل پاچا الفت د میر سید پاچا زوی، په ۱۲۸۸ لمریز کال د لغمان د عزیز خان په کڅ کې زېږېدلی. یو ډېر لوړ لیکوال، شاعر او نقاد و. په لسگونو آثار یې لیکلي چې ځینې مهم آثار یې دادي: د پسرلي نغمه، عالي افکار، د آزادۍ پیغام، غوره اشعار، د زړه وینا او نور. پورته متن هم دده له غوره نثرونو څخه انتخاب شوی دی.

زده کوونکي دې فکر وکړي چې ځان پېژندنه څه معنا لري بیا دې په همدې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
- دا برخه دې د متن په لوستلو سره بشپړه او په کتابچو کې دې وليکي.
- د شلمې پېړۍ نوو علمي څېړنو دا ثابته کړه چې
- غبرونه په د ژبې جوړوونکي
- غبرونه په ژبه کې په يوازې
- زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي په دې اړه دې خبرې وکړي چې: غبرونه ولې د ژبې جوړوونکي توکي دي؟
- زده کوونکي دې د غبرونو لاندنی تعريف له ياده زده کړي:
- غبرونه د هرې ژبې جوړوونکي توکي دي چې په يوازې توگه معنا نه لري او له يو ځای کېدو څخه يې کلمې جوړېږي.

معناوې	لغتونه
اجزا	توکي
فرق	توپير
تحقيق	څېړنه

زده کوونکې دې څو کلمې پيدا کړي چې د غبرونو په بدلېدو يې په معنا کې بدلون راځي.
لکه: تور، نور بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

آريايان

موخه: د متن سم لوستل، ليكل او د آريايانو پېژندل.

آيا تاسو د آريايانو كلمه اوبا د هغو په هكله څه اورېدلي دي؟

له ميلاد څخه په زرگونو كلونو مخكې د اوسني افغانستان په شمال كې آريايي قومونه اوسېدل. دوی خپل ټاټوبي ته آرياناو بجه وپله چې د اصيلانو او شريفو خلكو د استوگنې د ځای معنا لري. آريايان په لومړي سر كې په يوه ژبه چې آرييک نومېده غږېدل او دا د پښتو ژبې اصلي مور كڼل شوې ده.

آريايانو په آرياناو بجه كې د كوچيتوب او مالدارۍ ژوند درلود، خو زرگونه كلونه وروسته يې ښاري ژوند پيل او د لومړي ځل لپاره يې د بُخدي ښار جوړ كړ. (يما) پاچا د آريايي دولت اداره په غاړه درلوده. دا زمانه له ميلاد څخه (۱۵۰۰) كاله د مخه اټكل شوې ده.

له زرگونو كلونو څخه وروسته آريايان د زياتوالي له امله د افغانستان نورو سېمو ته وكوچېدل، او د هېواد په مركزي، ختيځو او لويديځو برخو كې خپاره او مېشته شول.

له ډېرې مودې وروسته دوی بيا د وگړو د شمېر د زياتوالي له امله د افغانستان نورو سيمو ته وكوچېدل چې لوېديځ خوا تر ايران او ختيځ خوا ته د هند تر ځنگلونو پورې ورسېدل. آريايانو له خپل ځان سره وړی تمدن هلته خپور او ښه وده يې وركړه.

– زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او بيا دې يو بل ته د هغه په هکله مشوره ورکړي.

– دا لاندې لغتونه دې په مناسبو جملو کې راوړي او په کتابچو کې دې وليکې.

الف: ټاټوبي ب: ختيځ ج: آريک د: بُخدي

– د جملو تش ځايونه دې د متن له لوستلو وروسته په مناسبو کلمو ډک او بيا دې وليکي.

- آريانو په يوه ژبه خبرې کولې چې
- آريانو په آريانا ويجه کې د کوچيتوب او
- د آريانو لومړنی پاچا

– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د لومړي جوړ شوي بنا په هکله دې خبرې وکړي.

معناوې	لغتونه
د اوسېدو ځای	ټاټوبي
ټاټوبي	ويجه
اوسنی بلخ چې أم البلاد هم نومېده.	بُخدي
گومان	اټکل

زده کوونکي دې د دغو کلمو په هکله يوه يوه جمله وليکي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکې. (أم البلاد، آريک، آريانا ويجه، يما پاچا)

کتاب

موخه: د متن لوستل، لیکل او زده کونکي په دې وپوهېږي چې کتاب څنگه منځ ته راغلی

دی؟

پوښتنه:

تاسو څه فکر کوئ چې پخوا زمانو کې به هم کتاب موجود و؟

په ډېرو پخوا زمانو کې کتاب نه و. زموږ نیکونو او پلرونو به کېسې په یاد زده کولې دا کېسې پېړۍ، پېړۍ نورو نسلونو ته رسېدلې دي، څرنگه چې دا کېسې به یې ټولې په یاد نه پاتې کېدې، نو دوی په دې فکر کې شول چې د کېسو د ساتلو لپاره په لرگیو کې ځینې نښې نښانې وکړي.

وروسته په دې هم وپوهېدل چې د تېره لرگي په څوکه پر نر مه خټه باندې یوه نښه وباسي او په اور یې پخه کړي، ترڅو ډېر عمر پاتې شي چې همدا کار په حقیقت کې د کتاب د منځ ته راتلو پیل و.

تر دې وروسته انسانان د ونو د پوټکو او پانو په تېره بیا د پاپېروس د بوټي په پانو د لیکلو په فکر کې شول چې څه نا څه تر ډېرې مودې پورې یې پایښت درلود.

مصريانو کم تر کمه (۵۰۰۰) کاله پخوا د پاپېروس د بوټي له پانو څخه یو ډول کاغذ جوړ کړ. کله چې وپوهېدل هغه له منځه ځي، نو د هغه په ځای یې د ژوو پوستکي د لیکلو لپاره غوره کړل.

دغو کتابونو یوازې په مالدارو خلکو پورې اړه درلوده. د زرگونو کلونو وروسته بیا په چین کې د اوسني کاغذ ډېر ابتدایي شکل منځ ته راغی. ورپسې په جرمني کې د چاپ ماشین اختراع شو چې د کتاب د منځته راتلو لپاره سمه لاره پرانیستل شوه.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
- د جملو نیمگړې برخې دې په مناسبو کلمو سره بشپړې او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- مصريانو تقریباً پنځه زره کاله پخوا جوړ کړ.
- د اوسني کاغذ ډېر ابتدایي منځ ته راغی.
- په جرمني کې د اختراع شو چې د
- یو یو زده کوونکي دې د متن لغتونه پرتختې وليکي او بیا دې په جملو کې راوړي.
- څو تنه زده کوونکي دې په دې اړه د ټولگي مخکې خبرې وکړي چې دوی ولې د لیکلو لپاره د پاپيروس د بوتې په فکر کې شول؟

لغتونه معناوې

پېړۍ	قرن
پرانیستل	خلاصول
ژوو	حيوانات
اختراع	د یوه نوي شي منځ ته راوړل
پاپيروس د اوقیانوس د درياب په غاړه د پلنو پانو درلودونکی بوتی و.	

زده کوونکي دې په دې اړه چې د کتاب منځ ته راتلل کومې مرحلې تېرې کړي، څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

حضرت علي کرم الله وجهه

موخه: د متن لوستل، لیکل او د حضرت علي (کرم الله وجهه) د شخصیت پېژندنه.

آیا تاسو د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله څه ویلای شئ؟

حضرت علي کرم الله وجهه د اسلام لوی سپه سالار او د ابو طالب زوی و. له هجرت څخه یووېشت کاله مخکې په مکې معظمې کې زېږېدلی او د حضرت محمد ﷺ څلورم یار و.

حضرت علي کرم الله وجهه له ورکتوب څخه، حضرت محمد ﷺ سره مینه درلوده او د هغه د اخلاقو پیروي یې کوله. حضرت علي (کرم الله وجهه) لومړنی کوچنی ماشوم و چې ایمان یې ور باندې راوړ او د اسلام په مبارک دین مشرف شو.

حضرت علي (کرم الله وجهه) ته ځکه د کرم الله وجهه لقب ورکړل شوی چې بتانو ته یې سجده نه ده کړې. حضرت علي (کرم الله وجهه) ډېر لوی عالم، غښتلی، زړور او د نېکو اخلاقو خاوند و.

کوم وخت چې حضرت عثمان رضي الله عنه په شهادت ورسېد. حضرت علي رضي الله عنه د مسلمانانو خليفه شو. د خلافت په موده کې يې ډېر فتوحات وکړل. خلور کاله او خو مياشتې يې خلافت وکړ. په پای کې د عبدالرحمن بن ملجم له خوا د هجرت په څلوېښتم کال د روژې په اووه لسمه ورځ د کوفې په ښار کې په شهادت ورسېد.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- د حضرت علي رضي الله عنه په هکله اورېدلې کيسې دې نوروته د ټولگي په مخکې ووايي.
- دا لاندې پوښتنې دې ولولي او د هغو پر ځوابونو دې له يو بل سره مشوره وکړي.
- حضرت علي رضي الله عنه د چا زوی او څه وخت د اسلام په دين مشرف شو؟
- حضرت علي رضي الله عنه په کوم کال کې زېږېدلی دی؟
- حضرت علي رضي الله عنه د چا له خوا او په کوم کال کې په شهادت ورسېد؟
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله دې خبرې وکړي.

معناوې

قوي
سرلښکر
اطاعت، په چا پسې تلنه

لغتونه

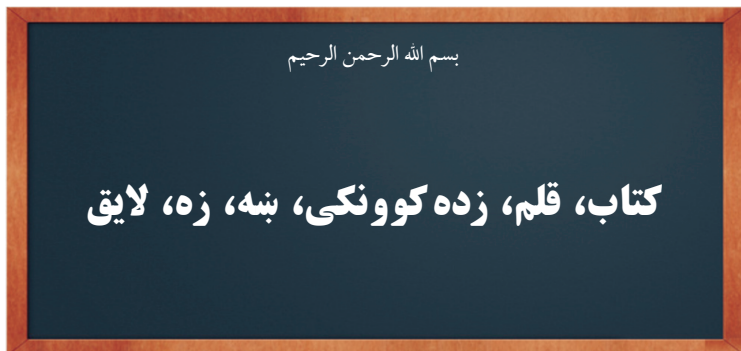
غښتلی
سپه سالار
پيروی

زده کوونکې دې په دې هکله چې ولې حضرت علي ته د کرم الله وجهه لقب ورکړ شوی. معلومات په خپلو کتابچو کې وليکي.

کلمه

موخه: په لیکلو او لوستلو کې د کلمو سم کارول او د کلمې په معنا او مفهوم پوهېدل.

آیا تاسو د کلمې په هکله څه اورېدلي او پوهېږئ چې کلمه څه ته وايي؟

کلمې: هغه کوچني ژبني توکي دي چې ځینې یې په خپله معنا لري او ځینې یې په یوازې توګه معنا نه ورکوي، خو د جملو د معناوو په بشپړولو کې لویه ونډه اخلي. کلمې د معنا له مخې په دوو برخو وېشل شوي: **خپلواکې او ناخپلواکې کلمې.**

خپلواکې کلمې

هغه کلمې چې په خپله معنا ولري او په هغوی کې نومونه، قیدونه، صفتونه او فعلونه راځي، لکه: احمد، زه، ښه، لایق، راغی او نور....

ناخپلواکې کلمې

هغه کلمې دي چې په خپلواکه توګه معنا نه لري، خو له خپلواکو کلمو سره له یوځای کېدو وروسته د جملې معنا بشپړوي، لکه: و، به، له، د، نه، سره، څخه، ځینې، او نور....

– زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په معنا او مفهوم دې خبرې وکړي.
 – یو یو زده کوونکی دې لاندې کلمې پر تختې ولیکي او بیا دې په جملو کې وکاروي.
 بشپړ، ونډه، لایق

- زده کوونکې دې متن ولولي او د هغه په مرسته دې لاندې برخې بشپړې کړي:
- کلمې هغه کوچني ژبني توکي دي چې
 - کلمه په دوو برخو وېشل شوې چې
 - په خپلواکو کلمو کې دا برخې شاملې دي

– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د ژبې د کوچنیو توکو په هکله دې خبرې وکړي.

معناوې

لغونه

برخه

ونډه

پوره

بشپړ

اجزا

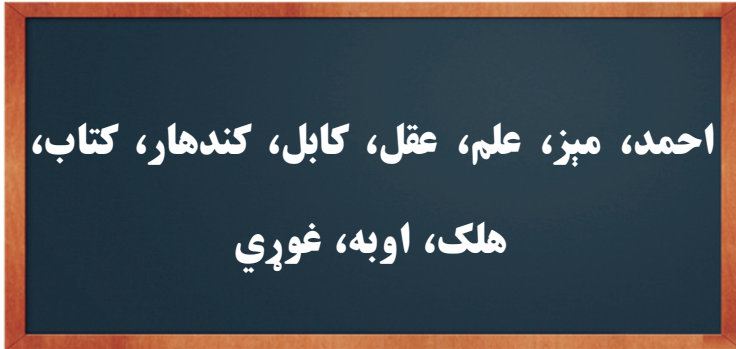
توکي

زده کوونکي دې د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو د توپیر په اړه خو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

اسم (نوم)

موخه: د متن سم لوستل، ليكل او په خپلواكو كلمو كې د نوم پېژندنه.

پوښتنه:

ستاسو په فكر نوم په خپلواكو كلمو كې راتلاى شي؟

اسم (نوم): هغه خپلواكه كلمه ده چې د ټولو شيانو او اشخاصو لپاره كارول

كېږي، لكه: احمد، وحیده، مېز، عقل، دود، اكسيجن، شپږې، ونه او نور...

د نوم ډولونه:

نوم دا ډولونه لري: ساده يا مفرد نوم، مركب نوم، خاص نوم، عام

نوم، معنا نوم، ذات نوم او نور...

له دې جملې څخه به ځينې نومونه له مثالونو سره وگورو:

ساده يا مفرد نوم: هغه نوم ته وايي چې له يوې مفردې كلمې څخه جوړ

شوی وي، لكه: كور، لاس، كتاب، قلم...

مركب نوم: هغه نوم دی چې له دوو يا زياتو كلمو څخه جوړ شوی وي.

لكه: افغانستان، پوهنتون، عبدالله...

خاص نوم: هغه کلمه ده چې په يوه خاص شي يا سړي باندې دلالت وکړي، لکه: احمدشاه بابا، کابل، پغمان، غازي امان الله خان او نور.

عام نوم: هغه نوم دی چې په خپلو همجنسو شيانو يا اشخاصو دلالت وکړي، لکه: سړی، نجلی، بنار، بنوونځی او نور.

– زده کوونکي دې په دوه کسيزه توگه متن ولولي او يو بل ته دې تشریح کړي.

– زده کوونکي دې په خپل ټولگي کې د شيانو نومونه په يوه لست کې وليکي او په هغو کې دې د نوم ډولونه وښيي، لکه: مېز (عام نوم)، کتاب (عام نوم)، هلک (عام نوم)، حميد (مفرد نوم) زموږ د تاريخ استاد عبدالله (خاص نوم)، حميدالله (مركب نوم).

– زده کوونکي دې متن ولولي نومونه دې پکې پيدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

– زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي او د نومونو ډولونه دې پر تختې وليکي او بيا دې د هغو د توپير په هکله خبرې وکړي.

معناوې

ځانگړی

بعضې

لغتونه

خاص

ځينې

زده کوونکي دې د نومونو لپاره نوي نوي مثالونه په خپلو کتابچو کې وليکي.

امير کروړ

موخه: د متن لوستل، ليکل او د لومړني شاعر په توگه د امير کروړ پېژندنه.

آيا تاسو د امير کروړ نوم اورېدلی او په دې برخه کې څه ويلای شئ؟

امير کروړ د امير فولاد سوري زوی و. په (۱۳۹ هـ.ق.) د غور په منډېش کې امير شو. دی داسې غښتلی او پهلوان و چې له سلو تنو جنگياليو سره به جنگېده، نو ځکه يې کروړ باله چې معنا يې کلک او غښتلی دی.

امير کروړ ډېر عادل، مهربان او د ټينگې ارادې څښتن و. ښه وينا يې درلوده. په شعرونو کې يې سوچه او سپيڅلې پښتو کلمې کار ولې دي.

امير کروړ د عباسيانو په پلوی له بني اميه وو سره ډېرې جگړې وکړې چې زياتې سوبې يې په برخه شوې. د هغو په وياړ يې دا شعرونه وويل چې وياړنه يې بولي او د پښتو شعرونو په لړ کې لوړه حماسي ترانه ده.

د تاريخي سندونو له مخې دا شعر لومړنی شعر بلل شوی، ځکه چې مخکې له دې څخه کوم بل شعري سند نه لرو، خو د دغه شعر له پوخوالي څخه څرگندېږي چې له دې شعر څخه پخوا به هم نورو شاعرانو شعرونه ويلې وي، ځکه چې لومړني شعر ته ډېر وخت په کار دی، ترڅو دغسې

پوخوالي ته ورسېږي. امير کروړ په (۱۵۴ هـ.ق.) کال د پوښنگ په جگړو کې مړ شو. د ده حماسي ترانه داسې پيل کېږي:

زه يم زمري پردې نړۍ له ما اتل نشته په هندو سندو په تخارو په کابل نشته

بل په زابل نشته له ما اتل نشته

– زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډه توگه وويي.

– زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه مشوره وکړي چې:

- ولې د امير کروړ شعر ته لومړنی شعر نشو ويلای؟

بيا دې له هرې ډلې څخه يو تن د تختې مخې ته راشي او خپله ليکل شوې پاڼه دې نورو ته ولولي.

– خو زده کوونکي دې د متن لغتونه د تختې پر مخ وليکي او نور دې په جملو کې وکاروي. (کروړ، وياړ، مهربان، سوبه، پهلوان، غښتلی، وياړنه)

معناوي

فتح
افتخار
قهрман

لغتونه

سوبه
وياړ
اتل

معناوي

سخت
قوي، توانمن
فخرکول

لغتونه

کروړ
غښتلی
وياړنه

زده کوونکي دې د لاندې مطلب په اړه خو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

امير کروړ خپله حماسي ترانه د څه شي په وياړ ويلې ده؟

متلونه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د متلونو په مناسب ځای او سموکارولو پوهېدل.

آيا تاسو متلونه اورېدلي او د هغو په مطلب پوهېږئ؟

متلونه د پښتو ژبې په ولسي ادب کې يوه غوره او په زړه پورې برخه ده. متلونه هغه لنډې وينا وې دي چې ډېر لوی او پراخ مطالب په کې ځای شوی وي.

د متلونو ويونکي معلوم نه دي. په هره زمانه کې ويل شوي. د ملتونو په وسيلې د ټولني دودونه او د خلکو افکار له يوه نسل څخه بل نسل ته لېږدول کېږي. د متلونو اغېزه په ژبه کې دومره زياته ده چې په خبرو اترو کې يې د يوه ټينگ استدلال په توگه راوړي.

دا برخه په پښتو ادب کې ډېره شتمنه ده چې شمېر يې زرگونو ته رسېږي. ځيني متلونه به د مثال په توگه ولولو:

کبرجن د الله ﷻ دښمن دی.

په يوه څپره سل مخه خوږېږي.

خپل عيب د ولو منځ، د بل عيب د کلو منځ دی.

په سوال کولو خوله هم بده بنکاري.
 بد خوی چې زورور شي نو عقل مرور شي.
 کپړدی په خپلو مراندو ولاړه ده.
 بې مېوې ونه څوک په کانو نه ولي.
 گل له گل نه رنگ اخلي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د متلونو په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې متلونه د املا په توگه وليکي.
- یو یو زده کوونکی دې د ټولگي مخې ته راشي او کوم متل یې چې زده وي، د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه، په جملو کې وکاروي او له یو بل څخه دې وپوښتي.

معناوي

لغتونه

اوره	ولی
د خیمې یا کپړدی نوی پری	مراندو
دلیل راوړل	استدلال
حساب	شمېر
بډایه	شتمنه
تاثیر	اغېزه

زده کوونکي دې ددې متل «کور بار تر منزله نه رسېږي» مفهوم په خپله ژبه وليکي.

پته خزانه

موخه: د متن لوستل، ليكل او د پتي خزاني د ليكوال پېژندنه.

– تاسو د پتي خزاني په هکله څه اورېدلي دي؟

پته خزانه د پښتو ژبې په ادبياتو کې يو ارزښتمن کتاب دی چې محمد هوتک په (۱۱۴۱ هـ.ق.) کال په کندهار کې د شاه حسين هوتکي په هڅوونې ليکلی دی.

محمد هوتک په (۱۰۸۴ هـ.ق.) کال د کندهار په کوکران کې زېږېدلی، د پلار نوم يې داوود خان او د نيکه نوم يې قادر خان هوتک دی. ده د خپل وخت علوم له خپل پلار څخه ولوستل. لوی عالم او پوخ شاعر شو. محمد هوتک په خپله پته خزانه کې د پنځوسو نرينه او بنځينه شاعرانو د ژوند پېښې او د شعرونو بېلگې ذکر کړي دي. په دې ترتيب يې له سل تر يوولس سوه هجري کلونو پورې د پښتو د شعر او ادب تاريخ خوندي ساتلی دی. محمد هوتک نور کتابونه هم ليکلي چې خلاصه الفصاحت او خلاصه الطب نومېږي او د شعرونو يو ښکلی ديوان هم لري چې بوللې او غزلې يې په کې راوړي دي.

- زده کوونکي دې دوه دوه تنه متن ولولي او یو بل ته دې مطلب ووايي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې مشوره وکړي چې:
- په پټې خزانه کې کوم تاریخي شیان خوندي ساتل شوي دي؟
- بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن د ټولګي مخې ته راشي او خپله پاڼه دې نورو ته ولولي.
- زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووايي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د محمد هوتک د کتابونو په هکله دې خبرې وکړي.

معناوې	لغتونه
ساتل شوي، محفوظ	خوندي
واقعي	پېښې
تشويقول	هڅوونه
قصیدې	بوللې

زده کوونکي دې د پټې خزانه د ارزښت په اړه څو جملې په کتابچو کې وليکي.

مطالعه

موخه: د متن سم لوستل، سم ليكل، د مطالعې په ارزښت او گټو پوهيدل او په زده كوونكو كې د مطالعې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

څه فكر كوي چې مطالعه څه گټې لري؟

مطالعه داسې كړنه ده چې د انسان له سترگو او مغزو څخه د ناپوهۍ پردي لرې كوي. انسان دې ته هڅوي چې بايد د علم او پوهې څښتن شي. مطالعه انسان علم او كمال ته رسوي. دماغي ځواك ته يې وده او پراختيا ورکوي، تر څو انسان وکولای شي د ښو او بدو ترمنځ د توپير په پوهېدو سره د دنيا او آخرت د ښه والي لپاره زيار وباسي. همدا راز مطالعه انسان د خپل ژوند له ټولو مسووليتونو څخه خبروي. هغه ته دا لارښوونه کوي چې انسان ډېر مسوولیتونه لري، بايد په هغو پوه شي او هغه وپېژني.

د مطالعې لپاره بايد د کتاب په ټاکلو کې ډېر پام وکړو، هغه کتاب انتخاب

کړو چې مور ته د ژوند سمه لارښوونه وکړي. هر څوک چې ډېره مطالعه وکړي او ډېر کتابونه ولولي ذهن یې پراخ او معلومات یې ډېر پریږي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د مطالعې متن یو بل ته املا وويي.
- زده کوونکي دې د لاندې جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو سره بشپړ او په کتابچو کې وليکي.

- مطالعه د انسان له سترگو او مغزو څخه
 - مطالعه انسان دې ته هڅوي چې ښايي د
 - مطالعه انسان د خپل ژوند له
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي او ودې وایي چې مطالعه څه ډول کړنه ده.

لغتونه

معناوي

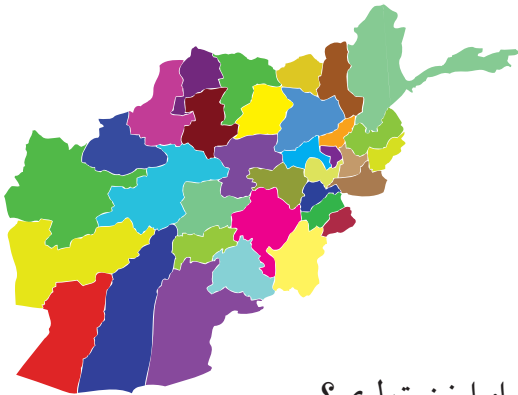
پراختیا	وسعت ورکول
ځواک	توان او قدرت
کړنه	عمل

زده کوونکي دې په دې هکله چې مطالعه څنگه انسان علم او کمال ته رسوي خو کړنې په خپلو کتابچو کې وليکي.

مور افغانان يو!

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او په زده کونکو کې د افغانيت د روحيې پياوړتيا.

ستاسو په فکر (مور افغانان يو) څه مفهوم او ارزښت لري؟

زموږ د هېواد د اساسي قانون له مخې د افغانستان د ملت وگړي له پښتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، بلوڅ، پشه يي، نورستان، ايماق، عرب، قزلباش، گوجر، براهوي او نورو قومونو څخه عبارت دي. د افغان کلمه د افغانستان د ملت هر وگړي ته ويل کېږي.

له دې امله ټولو ته لازمه ده چې:

- د هېواد ملي يووالي وساتو.
- په ټولنه کې د ټولو منل شوو اصولو او ملي ارزښتونو درناوی وکړو.
- په ټولنه کې د ملي او تاريخي خلکو د کړنو پيروي وکړو.
- د خپل ټاټوبي د ملي شتمنيو، وياړونو او برياوو ښه ساتونکي او پالونکي واوسو.
- د ټولني د خير، پرمختگ او ښېگڼې په چارو کې ونډه واخلو.
- د خپل کور، کلي، سيمې او چاپيريال له ساتلو او پاکۍ سره د زړه له تله مينه

ولرو.

• کوچنيانو ته د ژوند په چارو کې سالمې لارښوونې او گټورې مشورې

ورکړو.

• په ورځيني ژوند کې د ميندو او خويندو خواخوږي او مرستندويان

واوسو.

• تل په کوچنيانو شفقت او د مشرانو درناوی وکړو.

– زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډه توگه وويي.

– زده کوونکي دې په وار سره د متن لغتونه معنا او د تختې پرمخ دې په جملو کې وکاروي.

– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په هغه څه چې له افغان او افغانيت سره بنيادي خبرې وکړي.

– زده کوونکي دې د متن جملې يو بل ته املا وويي او بيا دې اصلاح کړي.

معناوې

جامعه

د اوسېدو ځای

دارايي

افتخارونه

لغتونه

ټولنه

ټاټوبي

شتمني

ويارونه

زده کوونکي دې په دې اړه (مور د يوه افغان په صفت بايد څه وکړو) څو کرښې په خپلو

کتابچو کې وليکي.

سوله او ژوند

موخه: د متن لوستل، ليکل، په ژوند کې د سولې په ارزښت او اړتيا پوهېدل او د سولې غوښتلو د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر مور ولى په ژوند کې سولې ته اړتيا لرو؟

سوله يوه ډېره مقدسه او سپېڅلې کلمه ده، ځکه په قرآن کریم کې يې ستاينه شوې ده او هغه (والصلح خير) بللې ده. د بشريت هستي، پاينست او سوکالي هم په سولې پورې اړه لري.

په سولې کې ژوند کول د هر انسان حق دی. سوله د خلکو زړونه سره نژدې کوي. خوښي او نېکمرغي راولي. که د بشري نړۍ په هر ځای کې سوله او امن نه وي، نو هلته به جگړه برلاسي وي. جنگ او جگړه له ځان سره انسانانو ته له وژلو، ورانولو او تباهي پرته بل څه نه راوړي.

د تاريخ له پانوَڅخه څرگندېږي، هغو خلکو چې په خپلو کې او يا هم له نورو سره د سوله ييز ژوند لاره غوره کړې، ډېر ژر د سوکاله او هوسا ژوند خاوندان گرځېدلي او د ترقي او پرمختگ له کاروان سره يو ځای شوي دي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په اړه دې خبرې وکړي.
 - زده کوونکي دې دوه، دوه تنه متن ولولي. بیا دې یو بل ته املا ووايي.
 - زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه وروسته تر معنا، په جملو کې وکار وي او په کتابچو کې دې وليکي.
- (سپېڅلي، پایښت، سوکالي، هوسا)
- زده کوونکي دې په وارسره د ټولگي مخې ته راشي او د سولې د اړتیا او گټو په هکله دې خبرې وکړي.

معناوي

پاک
بقا او دوام
آرامه

لغتونه

سپېڅلی
پایښت
هوسا

- زده کوونکي دې په دې اړه په خپلو کتابچو کې په لنډه توگه وليکي چې: مور په سوله ييز ژوند کې کوم گټور کارونه سرته رسولي شو.

وزير محمد اکبر خان

موخه: د متن لوستل، ليکل او د وزير محمد اکبر خان د شخصيت پېژندنه.

تاسو د وزير محمد اکبر خان دکارنامو په هکله څه اورېدلي او هغه پېژنئ؟

زموږ په هېواد کې ډېر نوميالي غازيان او اتلان تېر شوي. له هغو څخه يو هم وزير محمد اکبر خان دی. وزير محمد اکبر خان د امير دوست محمد خان زوی او په ۱۲۳۲ هـ.ق. کال کې زېږېدلی و.

غازي محمد اکبر خان د افغان او انگليس په لومړۍ جگړه کې له افغاني غازيانو سره يو ځای د هېواد په آزادولو کې ډېره لويه ونډه اخيسته وه. وزير محمد اکبر خان د ډېرو ښو اخلاقو څښتن و. پر بېوزلو زره سواند او د ظالمانو او تېري کوونکو سخت مخالف و.

په جگړې کې د جنګي اسيرانو او نيول شوو بنديانو قدر يې د مېلمنو په شان کاوه. د هغو روغتيا او سلامتيا ته به يې پاملرنه کوله، تر دې چې د هغوی په تپونو به يې په خپله پټۍ لگولې.

د خپل هېواد له خلکو سره يې ډېره مينه درلوده او خپلو خلکو ته له

دېرو خدمتونو څخه وروسته د ۳۰ کلو په عمر په ۱۲۶۲ هـ.ق. کال کې وفات او د ده له سپارښتنو سره سم په مزار شريف کې خاورو ته وسپارل شو. روح دې ښاد وي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او بیا دې د هغه په مطلب خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووايي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- وزیر محمد اکبر خان کوم ښه صفتونه درلودل؟
- وزیر محمد اکبر خان د هېواد د خپلواکۍ لپاره څه ډول خدمتونه کړي دي؟
- د وزیر محمد اکبر خان مړینه په کوم کال پېښه شوې او مقبره یې چېرې ده؟
- دوه، دوه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، یو بل ته دې د متن املا ووايي او بیا دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي او په دې هکله دې خبرې وکړي چې د غازیانو او نومیالو په ژوند لیک پوهېدل څه گټې لري.

معناوې

قهрманان

برخه

ظالمان

لغتونه

اتلان

ونډه

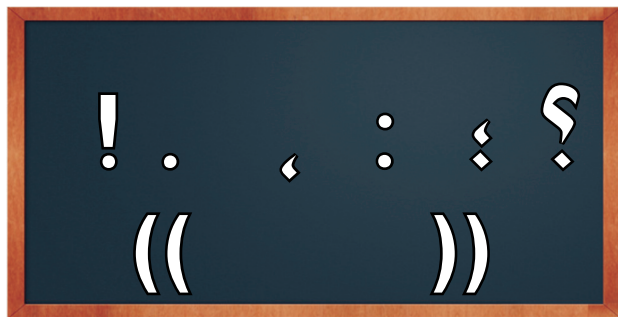
تېري کوونکي

زده کوونکي دې د وزیر محمد اکبر خان د اوصافو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

لیک نښې

موخه: د متن لوستل، لیکل او د لیک نښو په ارزښت او کارولو پوهېدل.

تاسې لیک نښې پېژنئ او کله مو په لیکنو کې کارولي دي؟

په هره ژبه کې د لیکنې د سموالي او ښه والي لپاره ځینې نښې نښانې شته چې په هره لیکنه کې یې مراعاتول ضروري دي. بې له دغو نښو څخه لیکنې سمه معنا نه ورکوي او لوستونکي له ډېرو ستونزو سره مخامخ کېږي.

اړینه ده چې لیک نښې په لنډ ډول وپېژنو:

– **ټکی (.)**: دا نښه د بشپړې جملې په پای کې ایښودل کېږي.

لکه: بې له زیار او زحمت څخه کامیابي نشته.

– **کامه (،)**: کامه یا چپه پېښ د یوه لنډ ځنډ لپاره راځي. همدارنگه د

کلمو او جملو د بېلولو لپاره هم کارول کېږي، لکه: میرویس، اجمل، رشاد او سلیمان زیارکښ زده کوونکي دي.

– **شارحه (:)**: شارحه یا دوه ټکي له هغو کلمو څخه وروسته راځي چې

ورپسې شرح او بيان ولري. لکه: د ژبې مهارتونه دا دي: غور نيول، خبرې کول، لوستل او ليکل.

– **سوالیه** (؟) دا نښه د پوښتنې لپاره راوړل کېږي، يعنې د هر ډول سوالیه جملو په پای کې راځي. لکه: د آريايانو لومړنۍ ژبه څه نومیده؟

– **ندایه** (!): دا علامه د غږ کولو يا ندا او تعجب په وخت کې کارول کېږي، لکه: لويه خدايه! ته زموږ د بېچاره ولس په حال رحم وکړې.

– زده کوونکي دې متن ولولي او په مفهوم دې له يو بل سره خبرې وکړي.
– زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې د لوست لغتونه په جملو کې وکاروي.
– زده کوونکي دې يو يو د تختې مخې ته راشي او د ليک نښو په اړه دې توضيحات ورکړي.

– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او يوه، يوه جمله دې د هرې ليک نښې لپاره د مثال په توگه وليکي.

معنا	لغت
مشکلات	ستونزې
اړينه	ضروري
زحمت، کوشن	زيار
غږ يا آواز	ندا

زده کوونکي دې په خپله خوښه شو جملې وليکي او د لوست ليک نښې دې په کې وښيي.

غوره ويناوې

موخه: د متن لوستل، ليكل، د غوره ويناوو په معنا او مفهوم پوهېدل او د ژوند په چارو كې له هغو څخه پيروي كول.

ستاسو په فكر غوره ويناوې څه معنا او څه ته وايي؟

چې دانا نه كړې گردش د زمانې
نور به زده نه كړې دانش د زمانې
زړې لري دسترگوپه ځنبل كې
خبر دار شه په روش د زمانې
په يوه زمان وي شاه، بيا دې گداى كا
څه باور په نوازش د زمانې
په خزان كې د بوستان په ونوراشه!
څه و، څه شو بيا پوشش د زمانې
كله ځمكه سپره ډاگ، كله گلونه
څه اميد په آرايش د زمانې
د سغله غوندي يې وركړه رانيول دي
غره مه شه په بخشش د زمانې

چې يې شا کړه د دنيا و آسایش ته
 هم هغه کا آسایش د زمانې
 چې دا هسې يې کړدې د زړه په یاد وي
 لا «خوشحال» لري خواهش د زمانې

(خوشحال بابا)

- زده کوونکي دې په وار سره د شعر بیتونه ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه د شعر بیتونه یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د متن لغتونه دې لومړی معنا بیا دې په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه مشوره وکړي چې په بیتونو کې د شاعر مطلب کومو ټکو ته توجه کول دي، بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن خپله لیکلې پاڼه نورو ته ولولي.

معناوې	لغتونه	معناوې	لغتونه
د سترگو رپول	د سترگو ځنبل	دوره وهل	پیرې
باغ	بوستان	پست، ناکس	سفله
سخاوت	ورکړه		

زده کوونکي دې د لاندې بیت مفهوم په خپله ژبه په کتابچو کې ولیکي.

نور به زده نه کړې دانش د زمانې

چې دانا نه کړې گردش د زمانې

د وطن مينه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د وطن د مينې په مفهوم پوهېدل او د وطن پالنې د روحيې پياوړتيا.

ستاسو په فکر د وطن مينه څه ته وايي؟

د وطن مينه «شعر» د ستر شخصيت احمدشاه بابا ليکنه ده. احمدشاه بابا هغه نوميالی پاچا و چې د تورې تر څنگ يې قلم هم درلود. هغه د خپل هېواد سره د زړه مينه درلوده. احمد شاه بابا په پښتو ژبه ډېر شعرونه ويلي او يو ښکلی ديوان هم لري. دلته يې «د وطن مينه» شعر د بېلگې په توگه راوړو چې دده له هېواد سره د پاکې مينې احساسات څرگندوي.

ستا د عشق له وينو ډک شول ځيگرونه	ستا په لاره کې بايلي زلمي سرونه
تاته راشمه زرگی زما فارغ شي	بې له تاهې اندېښنې د زړه مارونه
که هر څو مې د دنيا ملکونه ډېر شي	زما به هېر نه شي دا ستا ښکلي باغونه
د ډهلي تخت هېرومه چې را ياد کړم	زما د ښکلي پښتونخوا د غرو سرونه
د رقيب د ژوند متاع به تار په تار کړم	چې په تورو پښتانه کاگوزارونه
د فريد او د حميد دور به بيا شي	چې زه وکاندم په هر لوري تاخونه
که تمامه دنيا يو خواته بل خوا يې	زما خوښ دي ستا خالي تش ډگرونه

احمدشاه به دغه ستا قدر هېر نه کړي

که ونيسي د تمام جهان ملکونه

(احمدشاه بابا)

- زده کوونکي دې دوه، دوه تنه متن ولولي او د هغه د مطلب په اړه دې خبرې وکړي.
- دوه، دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او بیتونه دې یو بل ته د املا په توگه وويي.
- زده کوونکي دې په متن کې هم وزنه کلمې پیدا او د تختې پرمخ دې وليکي، لکه: سرونه _ مارونه... .
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د احمد شاه بابا د هېوادنۍ مینې په اړه خو کرښې وليکي او بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن د تختې مخې ته راشي خپل معلومات دې نورو ته وړاندې کړي.

لغتونه

معناوي

له لاسه ورکول	بايلل
له منځه وړل	تار په تار
دوران	دور
ميدان	ډگر
بريدونه	تاختونه
سيال او رقابت کوونکی	رقيب
جنس، شی، مال	متاع

څرگندونې:

له فرید څخه مطلب د سوري په کورنۍ کې شیر شاه سوري دی چې اصلي نوم یې فرید و. او حمید څخه مطلب په لودي کورنۍ کې سلطان حمید لودي دی چې په هند کې یې پاچاهي کړې وه.

زده کوونکي دې په دې اړه چې ولې هر څوک له خپل هېواد سره مينه لري؟ خو کرښې په خپلو کتابچو کې په ښکلي خط وليکي.

طبیعی زېرمې

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د طبیعي زېرمو په ارزښت او گټو پوهېدل او د هغو د ساتنې د روحيې پیاوړتیا.

تاسو د طبیعي زېرمو په هکله څه اورېدلي او په دې هکله څه ویلای شئ؟

زموږ گران افغانستان یو غرنی هېواد دی. زیاتره غرونه یې په مرکزي، شمالي او نورو برخو کې پراته دي چې په آب و هوا یې ډېره ښه اغېزه کړېده. غرونه د واورو او د یخچالونو پراخې سیمې جوړوي چې په بدخشان کې پامیر د یوه طبیعي پارک په توگه یا دولی شو. همدارنگه د هندوکش، سلیمان او د ترکستان د تیربند غرونه د یادولو وړ دي چې لوی کانونه او معدنونه لري.

ځنګلونه هم د طبیعي زېرمو غوره برخه ده چې د غرونو په لمنو کې یې د ژوو او ځناورو لپاره د استوګنې سیمې جوړې کړې دي. سربېره پردې چې د هوا په ښه والي او پاکوالي کې ډیره اغېزه لري، د سېلابونو او وچو بادونو مخنیوی هم کوي.

ځنګلونه زموږ د هېواد په لویې پکتیا، ننگرهار کونړونو، نورستان، کاپیسا، بادغیس، بدخشان او هرات کې موجود دي.

د دغو طبيعي شتمنيو ساتنه او پالنه د هر افغان ايماني او ملي دنده ده
که مور د هغو ساتنې ته سمه پاملرنه و نه کړو، دغه طبيعي شتمني به زمور
نورو نسلونو ته پاتې نشي.

– زده کوونکي دې متن ولولي او د طبيعي زیرمو په ارزښت دې له یو بل سره مشوره
وکړي.

– زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي، د خپل هېواد د طبيعي شتمنيو
په اړه دې خبرې وکړي.

دا لاندې کلمې دې وگوري او هغه دې په جملو کې وکاروي.

غرونه	افغانستان	طبیعی	شتمني
کانونه	ځنگلونه		

– هر یو زده کوونکی دې د طبيعي شتمنيو د ساتنې او پالنې په اړه یوه یوه لنډه مقاله وليکي او
خو تنه دې د ټولگي په مخ کې ولولي.

لغتونه

زېرمې	ذخیرې
کانونه	معدنونه
اغیزه	تأثیر
طبيعي زېرمې	طبيعي شتمنی

زده کوونکي دې په دې اړه چې مور د خپل هېواد د شتمنيو په هکله څه مسوولیت لرو،
خو کړښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

خوشحال خان خټک

موخه: د متن لوستل، ليکل او د خوشحال خان خټک د ادبي شخصيت پېژندنه.

خه فکر کوي چې آيا خوشحال خان يوازي شاعر و؟
 خوشحال خان د شهباز خان زوی دی. په (۱۰۲۲) هـ.ق کال د خټکو
 په اکوره نومي حای کې زېږېدلی دی. خوشحال خان د خټکو د قبيلې
 مشر خورا مېړنی، غښتلی، پر هېواد او آزادی مين مبارز و. ده ډېر کتابونه
 ليکلي چې شمېر يې (۲۵۰) ټوکو ته رسېږي. د شعرونو يو ديوان هم لري. د
 هغه کارنامې، اتلولي او پوهه زموږ د تاريخ يوه وياړلې برخه ده. خوشحال
 بابا په (۱۱۰۰) هـ.ق کال کې وفات شوی دی.

د خوشحال خټک د شعر بېلگه:

هر يو پند يې مرغلرې دي لالونه
 چې له لاسه دې آزار شي د چا زرونه
 اول ته پرېږده د بدو خصلتونه
 په بدۍ کې خه فايده ده کوم سودونه

خپل استاد و ماته ووي خو پندونه
 وي يې هره بدي کړه هغه بد مه کړه
 که دې زړه وي چې بد نه مومي له چا نه
 د هر چا سره د ښو سلوک بايدې دی

د دنيا په مال د نېکو نوم حاصل کړه
 هغه کار چې په نرمۍ ترسره کېږي
 که په خپله د خپل ځان په بدۍ نه يې
 په خپلوانو باندې هومره خشم مه کړه
 په ځوانۍ کې چې دې کار له لاسه ووځي
 په رښتيا که په درواغ وي سوگند مه خوره
 تل جهان و چاته نه پرېږدي مالونه
 څه حاجت چې رساوه شي تر جنگونه
 د مارونو په غار مه منډه لاسونه
 چې پردي در ځينې تېستي په ملکونه
 په پيرۍ به دې ور نه رسي لاسونه
 منافق دي چې ډېر ډېر خوري سوگندونه

- زده‌کونکي د دې شعر ولولي او د معنا په اړه دې خبرې وکړي .
- زده‌کونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د متن لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
- زده‌کونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي، د خوشحال خان د مېړانې او اتلولۍ په برخه کې دې خبرې وکړي.
- زده‌کونکي دې په دې اړه چې: مور څنگه کولای شو له دغو پندونو څخه د ژوند په چارو کې پيروي وکړو، دوه دوه جملې په خپلو کتابچو کې وليکي.

معناوې

نصيحتونه
 قهر او غوصه
 قسم
 دوه مخی

لغتونه

پندونه
 خشم
 سوگند
 منافق

زده‌کونکي دې د خوشحال خان د دې بيت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.
 هغه کار چې په نرمۍ ترسره کېږي
 څه حاجت چې رساوه شي تر جنگونه

– زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن له یو بل سره په مشورې ولولي.
 – د خپل ټولګي او چاپیریال د ځینو شیانو نومونه دې د صفت او موصوف په توګه راوړي
 او بیا دې په کتابچو کې ولیکي، لکه: سپین دیوال، لوی صنف، ښکلي ګلان.
 – په دې لاندې متلونو کې دې صفت او موصوف په نښه او بیا دې په خپلو کتابچو کې
 ولیکي.

تر نادان دوست څخه هوښیار دښمن ښه دی.
 کور بار تر منزله نه رسېږي.
 له تندو اوبو مه وپریږه، له مرو اوبو ووپریږه!

معناوې

لغتونه

ستاینه

صفت

ستایل شوی، ستایلی

موصوف

یادونه: موصوف هغې کلمې ته وايي چې صفت د هغه لپاره راغلی وي، لکه: تورې
 خپلې چې تورې صفت او خپلې یې موصوف دی.
 په اشاري صفت کې دغه نژدې، هغه لرې او هوغه ډېره لرې اشاره ده.

زده کوونکي دې په خپله خوښه (صفت او موصوف) څو نوي مثالونه په خپلو کتابچو
 کې ولیکي.

قيمتي ډبرې

موخه: د متن لوستل، ليکل او د قيمتي ډبرو په ارزښت پوهېدل او د هغو د ساتنې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

تاسو داسې رنگه ډبرې ليدلي چې له عادي ډبرو څخه توپير ولري؟

زموږ چاپيريال له طبيعي موادو څخه ډک دی. ځينې ډبرې يې له هغو موادو څخه دي چې په غرونو او درو کې په بېلا بېلو ډولونو پيدا کېږي. د دغو ډبرو طبيعي رنگونه ډېر ښکلي او په زړه پورې دي. ځينې ځلا لرونکې، ځينې يې نيمه ځلا لرونکې او ځينې نورې يې بې ځلا دي. ځلا لرونکې ډبرې په طبيعي توگه ښکلې، ارزښتمنې او په زړه پورې رنگونه او شکونه لري چې له دغو ډبرو څخه د غميو په توگه په گانو (زېوراتو) کې کار اخيستل کېږي، لکه: ياقوت، زمرد، لاجورد، عقيق، الماس او نور.

ياقوت ځلا لرونکې ډبره ده چې ډېر صفا سور رنگ لري. زمرد په ښکلي شنه رنگ پيدا کېږي.

عقيق هم تور، سپين، ژېړ او نور رنگونه لري. الماس تر ټولو ډبرو د لوړې

بيې لرونکي دى چې ځلا لرونکي سپين روښانه رنگ لري او ډېر لږ پيدا کېږي.

په دې ترتيب تر ۳۵ ډوله زياتې مختلفې قيمتي ډبرې زموږ د گران هېواد په طبيعت کې موجودې دي چې د بدخشان، پروان، کندهار، نورستان، کابل، ميدان، او د نورو مرکزي سيمو له غرونو څخه لاس ته راځي.

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او لاندې لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
 - کاني، ډبره، غمي، الماس، زمرد
- زده کوونکي دې په وار سره ټولگيوالو ته ووايي چې له ځلا لرونکو ډبرو څخه په کومو برخو کې کار اخيستل کېږي؟
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د صفت کلمې دې په متن کې پيدا بيا دې پرتختې وليکي.

معناوي

لغتونه

تيره	ډبره
زيورات	گاني

زده کوونکي دې په دې هکله چې: موږ د هېواد د قيمتي ډبرو او نورو شتمنيو د ساتنې په برخه کې څه مسووليت لرو؟ څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

کمپيوټر

موخه: د متن لوستل، ليکل او د کمپيوټر د مهارتونو د زده کړې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

تاسو د کمپيوټر نوم اورېدلی او د هغه په هکله څه ويلای شئ؟

کمپيوټر هغه ماشين دی چې د انسانانو بې شمېره ستونزې يې حل کړي دي. د لومړي ځل لپاره په ۱۹۴۲ م کال د امريکايي (الاتا سوټ بری) په وسيله اختراع شو او له هغه وخت څخه يې را وروسته ډېره پراختيا موندلې ده.

کمپيوټر له څلورو اساسي برخو څخه جوړ شوی دی.

لومړۍ برخه يې سکرين يا مانيتور نومېږي چې په دې صفحې کې د کمپيوټر پروگرامونه ليدل کېږي.

دويمه برخه (پي، سي، يو) ده چې د کمپيوټر اساسي برخه گڼل کېږي او د کمپيوټر حافظه ده.

درېمه برخه يې د کيبورډ برخه ده چې د کمانډونو توري او نورې بڼې په دې برخې پورې اړه لري.

خلورمه برخه يې د موس (Mouse) په نامه يادېږي چې کمانډونه د هغه په وسيله کارول کېږي. کمپيوټر ټول معلومات په خپله حافظه کې ساتي که څوک هر وخت وغواړي له هغه څخه کار اخيستلای شي او هم کولای شي چې معلوماتو ته بدلون ورکړي.

– زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.
– زده کوونکي دې وهڅول شي چې په سيالی سره د کمپيوټر هره برخه له يو بل څخه وپوښتي:
– دوه دوه زده کوونکي دې په خپلو منځو کې متن يو بل ته املا وويي او بيا دې اصلاح کړي.
– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د کمپيوټر د مهارتونو په هکله چې څومره پوهېږي خبرې وکړي.

لغونه	مناوې
ستونزې	کړاوونه او مشکلات
بدلون	تغيير

زده کوونکي دې په اوسني عصر کې د کمپيوټر د ارزښت او اړتيا په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې وليکي.

ضمیرونه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د ضمیرونو پېژندل او د هغو سمه کارونه.

تاسو کله د ضمیر کلمه اورېدلې او د هغه په هکله څه ویلای شئ؟

ضمیرونه هغه خپلواکې کلمې دي چې د نوم پرځای راځي، لکه: زه، مور، ته، تاسې، دی، دا، دوی، هغه، دغه، هغوی.

د ضمیرونو مهم ډولونه په لاندې ډول دي:

شخصي ضمیرونه:

هغه ضمیرونه دي چې د یوه شخص یا وگړي لپاره راشي، لکه:

د متکلم لپاره:	زه	ما	مور
د مخاطب لپاره:	ته	تا	تاسې
د غائب لپاره:	دی	دا	دوی

مثالونه: زه راغلم. دوی راغلل. ما کتاب واخیست.

اشاري ضمیرونه:

هغه ضمیرونه دي چې شخص یا شي ته د اشارې لپاره راشي، لکه: دغه وایي. هغه راغی. دا زما ملگری دی.

اشاري ضميرونه عموماً د نژدې لپاره (دغه)، د لېرې لپاره (هغه) او ډېر لېرې لپاره (هوڅه) راځي.

- زده کوونکي دې د ضمیرونو په هکله له یو بل سره خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په دې لاندې جملو کې د ضمیر ډولونه وښيي او هغه دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.
- دا زما استاد دی.
- دوی ټول ټولگي ته راغلل.
- ورور مې له بهر څخه را ورسېد.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، یو تن دې د شخصي ضمیرونو مثالونه پر تختې ولیکي او بل دې د هغو په توپیر خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، څو جملې دې په خپله خوښه ووايي او په هغو کې دې ضمیرونه وښيي.

معناوې	لغتونه
خلک	وگړي
اوریدونکی	مخاطب
ویونکی	متکلم
چې حاضر نه وي (دریم سړی)	غائب

زده کوونکي دې په نوو مثالونو کې ضمیرونه وښيي او په کتابچو کې دې ولیکي.

لنډۍ

موخه: د متن سم لوستل، ليكل، د لنډيو پېژندل او د هغو په مفهوم او ارزښت پوهېدل.

تاسو ویلای شی چې لنډۍ به څه ډول اشعار وي؟

لنډۍ هغه ولسي او ملي شعرونه دي چې شاعران یې معلوم نه دي. د هر حساس پښتانه او پښتني د زړه غږ او د احساساتو هنداره بلل کېږي. دا ملي اشعار یوازې د پښتو ژبې د ادبي میراث ستره پانگه ده چې په نورو ژبو کې یې ساری نه لیدل کېږي. لنډۍ ډېر ډولونه لري، لکه: د هېواد پالنې، ټولنیزې، اخلاقي، عشقي او نورې.

له نورو اشعارو څخه د لنډيو توپیر دا دی چې ویونکي یې معلوم نه دي. تر ویلو وروسته د خلکو مال گرځي او ولسونه یې نسل په نسل یو بل ته لېږدوي.

دا شعرونه څومره چې ساده او سوچه دي، هغومره د نورو ژبو له اغېزو څخه هم پاک ساتل شوي. لنډۍ ځانته سېلابي سیستم لري چې لومړۍ برخه یې لنډه (۹) څپې او دویمه برخه یې اوږده (۱۳) څپې (سېلابه) ده. د دغو اشعارو بله ځانگړتیا دا ده چې زیاتره د بنځو له خوا نږېنه وو ته ویل شوي، نو ځکه اغېزمن او د نازکو احساساتو لرونکي دي.

لکه لاندې لنډۍ:

په وطن نیمه ډوډۍ بڼه ده
 نه په پردې وطن کې غوښې پلوونه
 حوانانو خپل وطن ته راشئ
 که خلک ډېر دي پرې ودان دي خپل کورونه

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي او د لنډيو د مهمو ځانگړتياوو په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي. هنداره، لنډۍ، خپه، ځانگړتيا
- زده کوونکي دې د ټولگي په مخکې ځينې لنډۍ چې د دوی زده وي وويي او په مطلب دې خبرې وکړي.

معناوې

لغتونه

آينه	هنداره
سپلاډ، هيچا	خپي
خصوصيت	ځانگړتيا
مثل	ساری
کوچ، انتقال	لېږد
تاثير	اغېز
ذخيره، شتمني	پانگه

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کورنۍ په مرسته خو لنډۍ چې په مفهوم يې وپوهېږي په خپلو کتابچو کې وليکي.

ايوډين

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د ايوډين په روغتيايي ارزښت پوهېدل.

ستاسو په فکر زموږ په سلامتۍ کې آیوډين څه ارزښت لري؟

منرالونه د انسان د بدن لپاره ډېر گټور او اړين دي چې آیوډين هم يو له دغو منرالونو څخه دی. ډېر خلک يې د غذايي موادو او اوبو له لارې تر لاسه کوي. په هغو سيمو کې چې له سمندر څخه لرې وي او د ماهي غوښه په آسانی سره نه پيدا کېږي، خلک يې د آیوډين په کمښت اخته وي.

څرنگه چې آیوډين د انسان په بدني ودې او د دماغ د حجرو په جوړولو کې ډېره اغېزه لري، نو که د ماشوم په بدن کې آیوډين لږ وي، ماشوم له دماغي کمزورتيا سره مخ کېږي. او د بدن ټول غړي يې په سم ډول وده نشي کولای. په لويانو کې د آیوډين د لږوالي له کبله د غاړې مخکنۍ برخه (غډه) چې تايرايډ نومېږي لويېږي او په جاغور بدلېږي.

د هغو خلکو په بدن کې چې آیوډين کم وي بايد په خوړو کې آیوډين لرونکي مالګه وکاروي.

د کبانو غوښې او نور هغه خواړه دې وخورې چې آیوډين ولري. همدا راز د آیوډين لرونکو درملو خوړل هم په بدن کې د آیوډين کمښت له منځه وړي.

- یو یو زده کوونکي دې متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په بدن کې د آیوډین د کمښت په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه د متن جملې یو بل ته املا وويي او بیا دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه له یو بل څخه وپوښتي او جملې دې ورته جوړې کړي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د آیوډین د روغتیايي ارزښت په هکله څو کړنې وليکي او بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن هغه نورو ته ولولي.

لغتونه **مناوې**

کمښت	کموالی
وده	لوېږدل، نمو
غړي	عضلې
درمل	دوا، دارو

زده کوونکي دې په دې هکله چې د آیوډین کمښت په لویانو او ماشومانو کې کومه ستونزه رامنځ ته کوي لنډ معلومات په خپلو کتابچو کې وليکي.

عدد

موخه: د متن لوستل، لیکل، د عدد پېژندل او د هغه سمه کارونه.

پوښتنه:

تاسو کله د عدد کلمه اورېدلې ده، عدد څه ته وايي؟

عدد: هغه خپلواکه کلمه ده چې د (نومونو) شيانو او اشخاصو

شمېر رانېسي.

همدارنگه د شيانو او اشخاصو درجه او مرتبه يا مقام هم څرگندولای

شي. کوم شی چې د عدد په وسيله شمېرل کېږي محدود بلل کېږي.

د مثال په ډول: دوه سترگې، درې کتابونه، شل زده کوونکي،

څلور هېوادونه.

په دغو مثالونو کې (دوه، درې، شل، څلور) عددونه او (سترگې، کتابونه،

زده کوونکي او هېوادونه) محدود بلل کېږي.

د عدد ډولونه:

اصلي عددونه: چې يوازې شمېر او کمیت ونيسي، لکه: دوه، درې،

شل اونور.

رتبي عددونه: چې د محدود درجه او مرتبه څرگنده کړي. لکه:

درېم سړی، شلم پور، دريمه درجه اونور.....

- زده کوونکي دې متن ولولي، د عدد او معدود لپاره دې ډول ډول مثالونه وښيي.
- زده کوونکې دې لاندې جملې ولولي او په هغو کې دې عدد او معدود وښيي.
- خوشحال خان یو نامتو شاعر دی چې ۲۵۰ ټوکه کتابونه یې لیکلي دي.
- د ځمکې درې برخې اوبه او یوه برخه یې وچه ده.
- هوبنیاره مرغۍ په دوو لومو کې نښلي.
- د شپږم ټولگي درسونه په زړه پورې دي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او لاندې لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
- شمبر - معدود - کمیت - وصفي
- څو تنه زده کوونکي دې د اصلي او رتبي عددونو مثالونه وويي او په توییر دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، د ټولگي شیان دې د عدد او معدود په شکل وويي، لکه: یوه تخته، درې کړکۍ ...

معناوې	لغتونه
حساب، اندازه	شمبر
اندازه	کمیت
شمبر ل شوی شی	معدود

زده کوونکي دې عدد او معدود تعریف او په نوو مثالونو کې دې وښيي، بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

مېرمن زینبه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د مشهورې شاعرې مېرمن زینبې پېژندگلوې.

تاسو له پښتنو مېرمنو څخه کومه یوه پېژنئ؟

زموږ هېواد افغانستان دېرې نوميالی مېرمنې لري چې په پوهې، مېراني او کارنامو یې تل ویاړو. له دغو نامتو مېرمنو څخه یوه هم د ستر ملي مشر میرویس نیکه لور مېرمن زینبه ده. مېرمن زینبې د ۱۱۴۲ هـ. ق کلونو په شاوخوا کې ژوند کاوه.

مېرمن زینبې د خپل وخت دیني، ادبي کتابونه او د شاعرانو دیوانونه لوستلي و. مېرمن زینبه یوه فاضله مېرمن او له پیاوړو بنحینه شاعرانو څخه شمېرل کېږي، دې مېرمنې دېرو نجونو او بنحو ته دیني زده کړې ورکړي او لیک لوست یې ور زده کړی و.

دا هونبیاره مېرمن د ژوند په لارو چارو دېره بڼه پوهېده، تر دې چې ورور یې شاه حسین هوتک د سلطنت په چارو کې له دې څخه مشورې اخېستلي.

د مېرمن زینبې د شعر یوه نمونه چې د خپل ورور شاه محمود هوتکي په

ویر کي يې ويلې او په پټه خزانه کي ذکر شوې دا ده:
 رغ شو چې ورور تېر له دنيا سونا
 کندهار واړه په ژړا سونا
 زړه مې په ویر کي مبتلا سونا
 چې شاه محمود له ما جدا سونا
 هوتک غمجن په دې ماتم دی نا
 د پاچاهي تاج موبره م دی نا

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې متن په خپلو منځو کې ولولي او د هغه په مطلب دې مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د مېرمن زینبې د شخصیت په اړه دې یوه یوه جمله جوړه او پر تختې دې وليکي.
- زده کوونکي دې په خپله خوښه د تختې مخې ته راشي او د کومې بلې نومیالی مېرمنې په اړه دې خبرې وکړي.

معناوې	لغتونه
غښتلی	پیاوړی
ډېر عالي کارونه	کارنامې
غم، ماتم	ویر
د دیوان جمع دی، د یو شاعر د اشعارو مجموعه	دیوانونه

زده کوونکي دې د مېرمن زینبې د پوهې او شخصیت په هکله لنډه مقاله په خپلو کتابچو کې وليکي.

د پنسل اختراع

موخه: د متن لوستل، لیکل او د لومړي ځل لپاره د پنسل د جوړېدو په هکله پوهېدل.

آیا تاسو پوهېږئ چې پنسل به څه ډول جوړ شوی وي؟

تاسو فکر کولای شئ چې پنسل به لومړی څه ډول و؟

په دېرو پخوا زمانو په انګلستان کې د سکرو په شان یو شی کشف شو چې گرافیت نومېده. خلکو د رسم په کښلو کې ترې کار اخیسته، خو ستونزه دا وه چې دې گرافیت یا سکرو به لاسونه تورول، نو وپتیل شوه چې دا ستونزه هواره او کار آسان کړي. همدا و چې گرافیت یې د دوو لرگیو په منځ کې د تار په واسطه وتاړه. دا کار هم ستونزمن و، ځکه چې دا لرګي باید خوځلې خلاص او تړل شوي وای. د کلونو په تېرېدو سره خلکو ته نوي، نوي فکرونه پیدا شول. په پایله کې دې مفکورې ته ورسېدل:

لرګي په طبیعت کې دېر او ارزانه پیدا کېږي. گرافیت دې د لرگیو په منځ کې کېښودل شي چې د پنسل سر په آسانی سره تېره او د لیکلو کار ترې واخیستل شي.

په دې ډول د پنسل قلم چې تاسې کار ترې اخلئ، ورو، ورو په اوسنۍ بڼه منځ ته راغی.

- زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې له یو بل سره مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې په چوکاټ کې اړوندې کلمې په نښه او په خپلو کتابچو کې دې د یوې کرښې په مرسته وښيي.

نومونه	تېره، ستونزمن
صفتونه	تاسې، دغه
عدد او معدود	گرافیت، انگلستان
ضمیرونه	لومړی، دوه لرگي

- زده کوونکي دې په وار سره د لوست لغتونه د تختې پر مخ په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، د پښل د منځ ته راتلو بهیر دې په خپله ژبه ووايي.

لغتونه	معناوې
گرافیت	د سکرو په شان مواد
څو ځلې	څو واره
بڼه	شکل
پتیل	تصمیم نیول

- زده کوونکي دې د پښل د منځ ته راتلو مطلب په لنډه توگه په خپلو کتابچو کې وليکي.

عبدالرووف بينوا

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د عبدالرووف بينوا د ادبي شخصيت پيژندل.

آيا تاسې د عبدالرووف بينوا په هکله څه ويلای شئ؟

عبدالرووف بينوا د عبدالله زوی په ۱۲۹۲ هـ. کال، په کندهار کې زېږېدلی، د خپل وخت مروجه علوم يې پای ته رسولي و. د پښتو ژبې پيژندل شوی څېړونکی، نامتو ليکوال او پوخ شاعر و. بينوا سربېره له پښتو په دري، عربي، اردو، انگريزي او روسي ژبو هم ښه پوهېده.

بينوا د خپل ژوند په اوږدو کې ډېرې سترې دندې په برياليتوب سره سرته رسولي دي. پر نورو دندو سربېره د اطلاعاتو د وزير په توگه يې هم دنده ترسره کړې ده.

بينوا د پښتو ژبې او ادب د ودې او پراختيا په ډگر کې ستر گامونه اخيستي دي، نوموړي له علمي او ادبي خدمتونو څخه وروسته په ۱۳۲۳ هـ. کال له نړۍ څخه سترگې پټې کړي دي.

بينوا د پښتو ژبې او ادبياتو ډېر کتابونه ليکلي چې ځينې يې دا دي: ميرويس نيکه، پښتني ميرمني، ادبي فنون، خوشحال خان خټک څه

وايي؟، اوسني ليکوال په درې جلدو کې، وېښ زلميان، د افغانستان نوميالي او نور .

زه عاجز به نفس هوا کوم تر کومه
 له خواری او غریبې نه مې عار نشته
 چې په خپله مېړه نه يم په دنيا کې
 چې د نن کار و سباو ته معطل کړم
 بې زحمته راحت کله «بېنوا» شته
 خورم سورسک خیال د حلوا کوم تر کومه
 زه احتیاج به د بل چا کوم تر کومه
 نو به فخر په بابا کوم تر کومه
 اعتبار به په سبا کوم تر کومه
 نو خلاف له دې وینا کوم تر کومه

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- هر یو زده کوونکی دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي.
(نامتو، خپرونکی، بريالیتوب، وېښ، نوميالي)
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او متن دې یو بل ته املا وويي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د بېنوا د ادبي کارنامو او خدمتونو په اړه دې خبرې وکړي.

لغت	معنا	لغت	معنا
خپرونکی	محقق یا تحقیق کوونکی	بريالیتوب	کامیابي
نامتو	مشهور	عار	ننگ او عیب

زده کوونکي دې د عبدالرووف بېنوا په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

زلزله څنگه منځ ته راځي؟

موخه: د متن لوستل، ليكل، د زلزلي په هكله پوهېدل او د زلزلي په وخت كې د خپل ځان د ژغورنې په لارو چارو پوهېدل.

تاسو كوم وخت د زلزلي په ټكانونو پوهېدلي ياست او د زلزلي له كلمې سره آشنا ياستي؟

كله به تاسې هم د ځمكې په نسورېدو پوه شوي ياست يا به مو د ځمكې د ټكانونو په نتيجه كې ډېرې خرابي ليدلې وي. د ځمكې دغو نسورېدو او ټكانونو ته زلزله وايي.

زلزله لوي آفت دي چې د زرگونو انسانانو او نورو موجوداتو د مرگ سبب گرځي. بناړونه، كلي، باغونه او هر څه وېجاړوي.

ځمكه پېژندونكي پوهان تر علمي څېړنو وروسته دې نتېجې ته رسېدلي چې: د الله ﷻ په امر زلزله د ځمكې د لاندېنۍ برخې د ډېرو له حركت او نسويېدو څخه منځ ته راځي. هغه ځاى چې دا پېښې په كې منځ ته راځي د زلزلي مركز بلل كېږي. د زلزلي د ټكانونو زور او شدت په مركز كې تر نورو ټولو ځايونو زيات وي.

ځمكه پېژندونكي او د جغرافيه پوهان د زلزلي زور او سختوالي د زلزله سنج په واسطه چې (رېكتر) نومېږي، اندازه كوي.

- یو یو تن زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.

- هر یو زده کوونکی دې لاندې لغتونه معنا بیا دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

پېښه، پوهان، ریکتر، وېجاړ

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د متن جملې دې یو بل ته املا وويي.

- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې:

• د زلزلې د پېښېدو په وخت کې د ځان او مال د ژغورنې لپاره باید څه وکړو؟

لغت معنا

آفت مصیبت

وېجاړ وران

پېښه واقعه

ریکتر هغه آله چې د زلزلې د زور او شدت اندازه پرې معلومېږي.

زده کوونکي دې په دې هکله چې د زلزلې په وخت کې څنګه خپل ځان له خطر څخه وساتي یو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکي.

عبدالرحمن بابا

موخه: د متن لوستل، ليکل او د رحمان بابا د ادبي شخصيت پېژندنه.

پوښتنه:

آيا تاسو د رحمان بابا نوم اورپدلی او هغه پېژنئ؟

عبدالرحمان بابا د پښتو ژبې نوميالی اديب او صوفي شاعر و. د پلار نوم يې عبدالستار او په ۱۰۴۲ هـ. ق کال د پېښور په بهادر کلي کې زېږېدلی دی. د رحمان بابا د شخصيت د پېژندنې لپاره دومره بس دی چې ټول خلک ورته بابا وايي. نوموړی يو خور ديوان لري چې ارزښتمن مضامين يې په داسې ساده او ښکلو الفاظو کې بيان کړي دي چې د نورو شاعرانو په اشعارو کې ډېر لږ ليدل کېږي.

دا نامتو شاعر په ۱۱۲۸ هـ ق کال وفات شوی او د پېښور د هزار خانې په هډېرې کې ښخ دی. د ده له کلام څخه خو بيتونه:

کر د گلو کره چې سپمه دې گلزار شي

اغزي مه کره چې پښو کې به دې خار شي

ته چې بل په غشوولې هسې پوه شه

چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شي

کوهی مه کينه د بل سړي په لار کې

چېرې ستا به د کوهي په غاړه لار شي

((رحمان بابا))

- زده کوونکي دې متن ولولي او د شعر هر بیت دې په نثر واپروي.
- زده کوونکي دې د رحمان بابا له اشعارو څخه که کوم بیت یا بیتونه زده وي پر تختې وليکي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې یو بل ته د متن املا ووايي او بیا دې ورته اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې ښه فکر وکړي بیا دې ووايي چې د رحمان بابا له دې بیتونو څخه پیروي کول څه گټه لري؟

لغتونه معناوې

نوميالی	مشهور او د نوم خاوند
بنخ	خاوروته سپارل شوی
ادیب	ادب پوه
مه کینه	کیندل مه کوه
کوهی	څاه

زده کوونکي دې دا مطلب په لنډه توگه په خپلو کتابچو کې وليکي چې:

مور په خپل ژوند کې د رحمان بابا له اشعارو څخه څنگه پیروي کولای شو؟

پنځه دېرشم لوست

فعل

موخه: د متن لوستل، ليكل او د فعل په معنا، مفهوم پوهېدل او د هغه سمه کارونه.

پوښتنه:

آيا تاسو ويلاى شئ چې د فعل كلمه څه ډول كلمه ده؟

فعل: هغه خپلواكه كلمه ده چې له درې گونو زمانو څخه په يوه زمانه كې د يوه كار كول او پېښېدل را وښيي. فعل د وينا ډېره ارزښتمنه برخه ده، بې له هغه څخه د جملې معنا نه بشپړېږي.

لكه: مينه درس وايي.

احمد راغلى و.

فعلونه د زمانې له مخې دا درې ډولونه لري:

د حال زمانې فعل:

هغه كلمه ده چې د يوه كار كول په حال يا جاري زمانه كې څرگند كړي.

لكه: زه كتاب لولم. دى ډوډى خوري. احمد درس وايي.

د تېرې زمانې يا (ماضي فعلونه):

هغه فعلونه دي چې د يوه كار، كول په تېره زمانه كې وښيي.

لكه: ما ډوډى خوړلې ده. هغه درس لوستلى و. احمد پرون تللى و.

د راتلونکې زمانې يا مستقبل فعلونه :

هغه فعلونه دي چې د يو کار کول په راتلونکې زمانې کې راوښيي. لکه: زه به کاميابه شم. ته به کورته لاړ شې. نوريه به خط وليکي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د درس په مطلب دې خبرې وکړي.
 - زده کوونکي دې په لاندې جملو کې فعلونه او د هغو ډولونه وښيي.
 - افغانستان پخوا د آريانا په نامه ياد شوی دی.
 - زه هوډ لرم چې خپل کار په خپل وخت کې ترسره کړم.
 - مور به په زيار او کوشنښ خپله خاوره ودانه کړو.
 - بله مياشت به زموږ آزموينه پيل شي.
 - دوه دوه تنه زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي او د متن يوه برخه دې يو بل ته املا ووايي او پاتې کسان دې د هغه په معنا او مفهوم خبرې وکړي.
 - څو زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او کومې خبرې چې په ټولگي کې له يو بل سره کوي، په هغو کې دې فعلونه راوښيي.
- لکه: ښوونکي درس راکړ، زده کوونکو کورنۍ دنده راوړې وه.

لغونه معناوې

ماضي	تېرمهال، تېره زمانه
مستقبل	راتلونکې، آينده

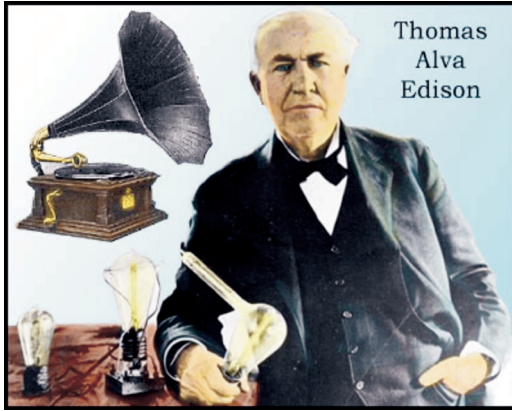

زده کوونکي دې په درې گونو زمانو کې د فعلونو څو څو نوي مثالونه په خپلو کتابچو کې وليکي.

لوی مخترع (اډیسن)

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د اډیسن پېژندنه.

Thomas
Alva
Edison

آیا تاسو د اډیسن نوم اوریدلی او هغه پیژنئ؟

آیا تاسو د برېښنا منځ ته راوړل د بشریت لپاره لوی خدمت بولی؟

توماس اډیسن په (۱۸۴۷) میلادي کال په امریکا کې زېږیدلی، دی لا اووه کلن نه و چې په ښوونځي کې شامل شو. ده پر ښوونځي سربېره په خپلو ځمکو کې هم کار کاوه.

په پنځلس کلنۍ کې یې د چاپ ماشین واخیست. خپله ورځپاڼه یې پرې چاپوله. په شپاړس کلنۍ کې نیویارک ته لاړ. په پنځو کلونو کې یې یو سلو دوه ویشت اختراعګانې وکړې. گرامافون یې جوړ کړ، څه موده وروسته د روښنایي په فکر کې شو، خپل کارته یې په کلک عزم ملا وتړله، ترڅو چې په (۱۸۷۹) میلادي کال کې په دې بریالی شو چې د برېښنا څراغ منځ ته راوړي.

دغه ستر خدمت کوونکي په (۱۹۳۱) میلادي کال کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې دي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د اډيسن په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه يو بل ته د متن املا ووايي او په خپلو منځو کې دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه له يو بل څخه وپوښتي او بيا دې په جملو کې وکاروي.
- څو تنه زده کوونکي دې په خپله خوښه د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: د اډيسن له ستر خدمت او کارونو څخه يې څه درس اخيستی دی؟

لغتونه معناوې

نړۍ	جهان
ستر	لوی
روښنايي	رڼايي
برېښنا	برق

- زده کوونکي دې په دې اړه يو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې وليکي:
- مور څنگه کولای شو چې خپلو خلکو ته د خدمت وړ وگرځو.

رابعه بلخي

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د يوې مشهورې شاعرې په توگه د رابعه بلخي پيژندنه.

آيا تاسو د دري ژبې له پخوانيو شاعرانو څخه د چا نوم اوريدلی دی؟

مېرمن رابعه لومړنۍ ښځه ده چې په څلورمه پېړۍ کې يې په شعر ويلو پيل کړی دی. دا مېرمن د ساماني دورې د اميرانو له کورنۍ څخه وه. پلار يې کعب نومېده چې د بلخ او نورو شاوخوا سيمو حکمران و. مېرمن رابعه سربېره له حُسن او ښکلا څخه په علم و معرفت کې هم ډېره مشهوره وه. مولانا نورالدين عبدالرحمن جامي په خپل کتاب (نفحات الانس) کې دا يوه عالمه او عارفه ښځه بللې ده.

مېرمن رابعې د خپل وخت مروجو علوم لوستلي او فنون يې زده کړي وو.

په شعر ويلو کې يې ډېر لوړ استعداد درلوده چې نوموړې ته د هغه وخت لوړو شاعرانو او د ادب مينه والو د زين العرب لقب ورکړی و.

- زده کوونکي دې یو یو تن د تختې مخې ته راشي، متن دې ولولي، په مفهوم او مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا وويي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او کوم پیغام یې چې له دې متن څخه اخیستی نورو ته بیان کړي.
- څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي که د دري یا پښتو ژبې د نورو شاعرانو نومونه یې په یاد وي د تختې پر مخ دې وليکي.

معناوې	لغتونه
قرن	پیری
پیژندنه	معرفت
حکم کوونکی، لوی ولسوال	حکمران

زده کوونکي دې د لوست مفهوم په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې وليکي.

د فعل رېښه

موخه: د متن سم لوستل، ليكل، د فعلونو د رېښو پېژندل او د هغو سمه کارونه.

تاسو څه فکر کوئ، فعلونه هم رېښې لري؟

د فعلونو رېښې:

رېښه د فعل اصل او بنسټ دی، د فعل رېښه د فعل هغې برخې ته ویل کېږي چې تاري یا وندونه ور پورې ونښلي او نورې کلمې ترې جوړې کېږي. لکه: د (خورل) کلمه د یوې رېښې په شکل په لاندې مثالونو کې وگورئ: خورلی، وخور، خورلی و، خورلې ده، خورونکې. لکه څنگه چې رېښه د فعل اصل او بنسټ جوړوي، په نومونو کې هم رېښه اصل دی او له وندونو سره نوې کلمې جوړولای شي. د مثال په توگه:

کله چې د (کار، زړه او فکر) تر کلمو مخکې یا وروسته وندونه راوړل شي، نوې کلمې ورځینې جوړېږي چې په دغو نوو کلمو کې د (کار، زړه او فکر) نومونه اسمي رېښې بلل کېږي.

کار بېکاره، ناکار، کارگر، کارونه او نور.

زړه بې زړه، نازړه، زړور، زړه سوی او نور.

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د فعل ریښه تعریف، په مثالونو کې څرگنده او په کتابچو کې دې ولیکي.
- زده کوونکي دې په لاندېنیو کلمو کې ریښه په نښه کړي.
- مخونه، مخکې، مختاړي، مخور، بې مخي، بې مخه.
- سرور، بې سره، له سره، سردار، سره.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د متن لغتونه دې لومړی معنا او بیا دې په جملو کې وکاروي.
- څو زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، څو نوي مثالونه دې پر تختې ولیکي او په هغو کې دې د فعل یا نوم ریښه وښيي.

لغتونه	معناوې
بنسټ	تهداب
نازړه	ډارن، بې هوډه

څرگندونه:

وندونه: هغه ناخپلواکې کلمې دي چې په فعلونو او نومونو کې تر ریښې مخکې یا وروسته راشي.

لکه: (بې فکره) یا د (بې واکه) په کلمو کې، (بې) مختاړی بلل کېږي.

زده کوونکي دې څو فعلی او اسمي ریښې په نوو مثالونو کې پیدا بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

کوچنيان

موخه: د متن لوستل، ليکل، د لوست په مطلب او مفهوم پوهېدل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر ماشومان کوم بڼه صفتونه لري؟

ارواښاد گل پاچا الفت په خپل مشهور کتاب «غوره نثرونه» کې ليکلي دي: «..... زه په ماشومانو کې حینې داسې لوی خویونه او ستر صفتونه وینم چې هغه په لویانو کې نشته. هغه کسان چې ځانونه ورته لوی او زورور ښکاري، د خپلې کینې او بغض په وړاندې ډېر کمزوري دي. زه او ته که هر څومره لوی شو، قوت ومومو، په خپلو غلیمانو رحم نشو کولای. په زورورو باندې قهر او غضب ډېر زورور دی. مگر ماشومان دغه راز نه دي. د دوی په زړونو کې که عناد او کینه پیدا شي، ډېر ژر یې له منځه وړی شي. یوه شېبه وروسته له هغه چا سره مینه کوي چې مخکې یې ورسره منگولې لگولې. دا کار لویان نشي کولای. لوی خلک د خپل قهر او غضب په وړاندې ډېر واړه او کمزوري دي.»

دا زور او قوت د کوچنيانو په برخه رسېدلی دی چې د کينې او عناد اور مړ کړي او دا جهنم په گلزار بدل کړي».

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډ ډول وويي.
- زده کوونکي دې لاندې کلمې په مناسبو جملو کې راوړي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

الف: لویان	د. عناد
ب. بغض	ه. کمزوری
ج. زورور	و. مینه

- دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د متن جملې دې یو بل ته د املا په توگه وويي.

- زده کوونکي دې په متن کې متضادې کلمې پیدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- خو تنه زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي، په دې اړه دې خبرې وکړي چې موږ څنگه کولای شو له هر چا سره د خپل قهر او غضب مخنیوی وکړو؟

لغت معنا

عناد	کینه
غوره	په زړه پورې
جهنم	دوزخ
بغض	کینه

زده کوونکي دې د متن په پوهېدو سره په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي چې: موږ څنگه کولای شو د کوچنيانو په شان له خپلو زړونو څخه کینه او عناد لرې کړو؟

د پاک چاپیریال گټې

موخه: د متن لوستل، لیکل، پاک چاپیریال په ارزښت او گټو پوهېدل او د چاپیریال د پاک ساتلو د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

آیا تاسو کله د چاپیریال کلمه اورېدلې او په معنایې پوهېږئ؟

زموږ خوا و شا ټول خیزونه، لکه: هوا، اوبه ځنگلونه، کروندې، دښتې، غرونه او نور... د چاپیریال په نامه یادېږي. چاپیریال په ټولو وگړو پورې اړه لري، ځکه انسان پکې ژوند کوي او گټه ترې اخلي. خومره چې یو چاپیریال پاک او ښکلی وي، په هماغه اندازه ژوند په زړه پورې او خلک له روغتیا څخه برخه من وي. څرنگه چې له چاپیریال څخه ټول انسانان گټې اخلي، ښېرازي او ساتنه یې هم په ټولو وگړو پورې اړه لري. موږ ټولو او په تېره ځوانانو ته په کار ده چې د هېواد هره برخه خپل گډ کور وبولي او د هغه حفاظت او پاک

ساتل خپله ملي دنده او مسوولیت وگڼي او له خپل چاپیریال څخه سمه او مناسبه گټه واخلي.

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي متن دې ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې په خپلو منځو کې لوستل شوی متن یو بل ته املا ووايي.

- لاندینی کلمې دې په جملو کې وکار وي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي:
(مسوولیت، وگړي، حفاظت، دنده)

- زده کوونکي دې د پاک چاپیریال د گټو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې موږ ولې پاک چاپیریال ته اړتیا لرو؟

لغتونه	معناوې
وگړي	خلک
دنده	وظیفه
برخه من	د برخې څښتن

زده کوونکي دې د هېواد په اوسني حالت کې د پاک چاپیریال په اړه خو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

نشه یی توکي

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د نشه یی موادو په اغېزو او زیانونو پوهېدل او له هغو

څخه د ځان ساتنې د روحیې پیاوړتیا.

آیا تاسو نشه یی توکي پېژنئ او د هغو په زیانونو پوهېږئ؟

زموږ په چاپېریال کې داسې توکي شته چې ځانته غذایی ارزښت لري لکه: مېوې، سابه، غوښې او نور چې د ژوند د پایښت، روغتیا او سوکالی لامل کېږي. داسې توکي هم موجود دي چې نه یوازې غذایی او روغیتایي خاصیت نه لري، بلکې ډېر ناوړه او وژونکي هم دي. لکه: نسوار، سگرت، چرس، بنگ، شراب، تریاک، هېروین، او نور.

هغه انسان چې یو وخت روغ رمټ او د خپلو کړو وړو له امله په خپله ټولنه کې د درناوي او باور وړ وي، د دغو نشه یی توکو په کارولو سره د خپل ژوند ټول نعمتونه او ښېگڼې له لاسه ورکوي.

دا کسان ناروغ، کمزوري، په هر ځای کې پراته او له خپلو کورنیو څخه جلا شوي او ناوړه ژوند لري. په نشه روږدي کسان ورو ورو خپله روغتیا له لاسه ورکوي او په ډول ډول ناروغیو، لکه: د بدن پر کمزوری، د زړه او د سږو په سرطان اخته او په پای کې یې د مړینې سبب ګرځي.

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه مطلب دې په ساده وینا بیان کړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د نشه یي توکو د بدو اغېزو په هکله خو کرښې وليکي او بیا دې یو تن د تختې مخې ته راشي او نورو ته دې ولولي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: څنگه کولای شول دغو تباه کوونکو توکو څخه خپل ځانونه او د کورنۍ غړي وساتو.

معناوي	لغتنه
محیط	چاپېریال
چارې او عملونه	کړه وړه
آموخته او عادت	روردي
آسوده گي	سوکالي

- زده کوونکي دې د نشې د تباه کوونکو اغېزو په باب د خپلو کورنیو له غړو سره خبرې وکړي او بیا دې خو کرښې په دې هکله په خپلو کتابچو کې وليکي.

د ځمکې په سطحې کې بدلونونه

موخه: د متن لوستل، لیکل او په دې وپوهېږي چې د ځمکې پرمخ او منځ کې بدلونونه هم منځ ته راځي.

آیا تاسې د ځمکې د بدلون په هکله څه فکر کولای شئ؟

د ځمکې پرمخ د بېلابېلو لاملونو له امله څو ډوله بدلونونه رامنځ ته کېږي. یو ډول یې هغه بدلونونه دي چې په تدریجي ډول د ډېرو کلونو په اوږدو کې د باد، باران او د سیندونو د اوبو له امله منځ ته راځي. په تېره هغو خاورینو سیمو کې چې ونې او بوټي ونلري.

بل ډول یې ناڅاپي بدلونونه دي چې لاملونه یې طبیعي آفتونه، لکه: اورغورځونې، زلزلې، سېلابونه، ځمکې ښوېدنې، اورلگېدنې، طوفانونه او نور دي. باید وویل شي چې د خوړونو او سیندونو په غاړه او شاوخواوو کې د کورونو جوړول، کارکول یا لوبې کول ډېر خطرناک دي، ځکه په داسې ځایونو کې له تېزو بارانونو سره د سېلابونو د راتلو امکانات ډېر زیات وي او سېلاب هغه آفت دی که په مخ کې یې کورونه، زراعتي ځمکې،

انسانان، څاروي يا هر څه برابر شي له منځه يې وړي.

- څو تنه زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا وويي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- زده کوونکي دې د ځمکې د سطحې د بدلونونو په اړه که څه اوریدلي وي نورو ته دې وويي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې له یو بل سره په دې اړه مشوره وکړي چې کوم شيان د ځمکې په سطحې کې د بدلون لامل کېدلای شي، بیا دې خپلې لیکل شوې کرښې نورو ته ولولي.

لغتونه معناوې

لاملونه	علتونه
بدلونونه	تغییرات
اورغور ځونې	آشفشان
خاورینه	ځاكي

زده کوونکي دې په ځمکه کې د بدلون په هکله چې څه فکر کولای شي په خپلو کتابچو کې وليکي.

د کار ارزښت

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د کار په ارزښت پوهېدل او د کار کولو د روحيې

پياوړتيا.

آيا تاسې له کار کولو سره مينه لرئ؟ کوم ډول کارونه مو خوښېږي؟
کار کول زموږ روغتيا ته هم ګټه لري؟

د اسلام ستر پيغمبر حضرت رسول اکرم ﷺ داسې لار ښوونه کړې ده:
«خپله روزي د کار او زيار په وسيله وګټئ، سوال مه کوی.»
له حضرت انس ﷺ څخه روايت دی چې يو انصاري حضرت محمد ﷺ
حضور ته راغی. ويې ويل: «ای د الله حبيبه! ماته يو څه راکړه.» رسول
الله ﷺ وفرمايل: چې «په کور کې څه لرې؟» سوالګر وويل: يوه
شړۍ لرم او يوه د لرګي کاسه چې اوبه په کې څښو. حضرت محمد ﷺ
ورته وفرمايل: «دواړه راوړه!» هغه دواړه راوړل.
حضرت محمد ﷺ وفرمايل: «دا دواړه څوک اخلي؟» يوه سړي وويل زه
يې په يوه روپۍ اخلم. پيغمبر ﷺ بيا وفرمايل: «څوک يې له دې څخه
ګران اخلي؟» بل سړي وويل زه يې په دوه روپۍ اخلم.
رسول الله ﷺ هغه شيان ورکړل او روپۍ يې انصاري ته ورکړې. ويې ويل:
«په يوې روپۍ خوراکي شيان واخله او په بله روپۍ يو تېر واخله او ماته

يې راوره!)) انصاري تېر راور او حضرت محمد ﷺ په مباركو لاسونو په خپله هغه ته لاستی ور واچاوه. بيا يې وفرمايل: چې حه لرگي وهه او خرخوه يې. پنخلس ورخي دې ونه گورم. انصاري لرگي وهل او هغه يې پلورل. پنخلس ورخي وروسته حضور ته راغی چې حال يې ډېر بڼه شوی و. حضرت محمد ﷺ وفرمايل: ((دا کار تاته له سوال نه غوره دی، حكه چې سوال به د قیامت په ورخ ستا پرمخ تور ټکی وي))

- خو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، متن دې ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي تورټکی، خرخول.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او د متن يوه يوه جمله دې د املا په توگه وليکي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د کار د ارزښت په اړه دې يوه يوه جمله پرتختې وليکي.

معناوې

عيب او شرمندگي

لغتونه

تورټکی

بختورو، پاکو، نېکمرغو، له برکت څخه ډک

مباركو

زده کوونکي دې د کار د اړتيا او ارزښت په اړه خو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

څلور څلوېښتم لوست

بشر پالنه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د بشر پالنې په معنا او مفهوم پوهېدل او د بشر پالنې

د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر بشر پالنه څه ته وايي؟

انسان په ټولنه کې يوزيار کښې موجود دی او د بشري ستونزو د لرې کولو لپاره د نه هېرېدونکو خدمتونو وياړ لري. بايد د ژوند په ټولو چارو کې له يو بل سره مرسته، همکاري او د ستونزو په وخت کې خواخوږي ولري. څنگه چې مور انسانان يو، نو ښايي چې له انسانانو سره مينه او محبت خپله بشري فريضة وبولو او په دې عمل وکړو، چې هر انسان د عزت او درناوي وړ دی. انسان ته ښايي يوازې د خپلې سوکالۍ او ښکمرغۍ په فکر کې نه وي، بلکې پر نورو هم دا پيرزوينه ولري. وگورئ رحمان بابا د بشر پالنې دا لور احساس په څومره خوږوالي سره په دې بيت کې ځای کړی دی:

هغه زړه به له طوفانه په امان وي
چې کښتۍ غونډې د خلکو باربردار شي

- زده کوونکي دې متن ولولي او په دې مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او متن دې یو بل ته املا وويي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه چې (مورځنګه کولای شو د رحمان بابا د بشر پالنې له روحیې څخه پیروي وکړو.) څو کرښې وليکي او بیا دې یو تن د تختې په مخکې نورو ته ولولي.
- څو زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: (زمور له کومو کړو وړو څخه بشر پالنه څرګندېدلای شي).

لغتونه

پېرزو	لورینه
خواخوړي	همدردي
درناوی	درښت

زده کوونکي دې د بشر پالنې په هکله یوه لنډه مقاله وليکي.

د وطن ترانه

موخه: د متن لوستل، ليكل او د هېوادنۍ مينې د روحيې پياوړتيا.

ستاسو په فکر وطن ولې په هر چا گران دی؟

دا وطن ودان وطن دا د لوی افغان وطن

دا پر موږه گران وطن

خاوره د غېرت ده زلزلې لري طوفان لري

غرونو کې بازان لري

شور يې په سيندونو کې تاو يې لويو غرونو کې

مينه يې په زرونو کې

خيژي له سينې، د هر افغان ولولې لري

بلي يې لمبې لري

اوسي افغانان پکې نسل اتلان پکې

واړه سربازان پکې

خاري يې د غرو او چت سرونه له آسمان سره

ننگ اوله ايمان سره

- زده کوونکي دې ترانه په ډله ییزه توګه په لوړ آواز ولولي.

- د ترانې مطلب دې په نثر وپروي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي.

سیندونه، تاو، لمبې، بازان، اتلان

- زده کوونکي دې په وار سره د وطن دوستی او د وطن د ساتنې په هکله چې څه

مسوولیت لرو او څنګه یې ترسره کولای شو، خبرې وکړي.

لغتونه

معناوې

ولولی	شور او غوغا
وطن	ټاټوبي یا د اوسیدو ځای
باز	بانڼه
سربازان	سربښدونکي
اتلان	قهرمانان
څاري	څارنه یې کوي، یا ساتنه یې کوي

د پوهنې ترانه

پوهنه ده رڼا وطن ته مو بښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو بښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

وطن زمایې ځان له تانه شم قربان
ته وینه د افغان ته لوړپه ټول جهان

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو بښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

اباد اوسې اباد وطنه ته شې بناد
مونږ سرښندوپه تا او ساتو دې ازاد

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو بښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته کور یې هم مې گور ته پلار یې هم مې مور
ته زړه یې د اسیا زما د سترگو تور

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو بښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته ننگ یې د اریا او تاج یې د یما
ځارېر مه له تا افغانستان زما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو بښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**